

Terugblik op Brexit: Gevolge ná nege jaar

Reflection on Brexit: Repercussions after nine years

RIAAN EKSTEEN

Navorsingsgenoot

Departement Politieke Studie en Regeerkunde

Universiteit van die Vrystaat

Bloemfontein

Suid-Afrika

E-pos: reksteen@swakop.com

Riaan Eksteen

RIAAN EKSTEEN was vir 27 jaar lid van Suid-Afrika se Buitelandse Diens. Hy beklee in daardie tyd verskillende poste en dien in verskillende hoedanighede in die Buitelandse Ministerie. Gedurende 1964-67 is hy in die Namibiese afdeling gemoeid met SA se betrokkenheid in die hofsak by die Internasionale Geregshof in Den Haag; hy is ook agtereenvolgens hoof van die VN- en Namibiese afdeling (1973-76) en van Beplanning (1981-1983). Hy dien vanaf 1968-1973 by die SA Ambassade in Washington, DC. Voorts is hy vir 12 jaar ambassadeur by die VN in New York (1976-1981); Namibië (1990-1991); VN in Genève (1992-1995) en Turkye, insluitende Azerbaidjan, Kirgistan, Oesbekistan en Turkmenistan. Hierdie laaste aanstelling is deur Pres. Mandela gedoen. Hy was ook Direkteur-generaal van die Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie (SAUK) van 1983 tot 1988. Hy is die outeur van *The Role of the Highest Courts of the United States of America and South Africa, and the European Court of Justice in Foreign Affairs* en was besoekende dosent aan die Tashkent State University of Law, Uzbekistan. Hy is lid van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns vanaf Junie 2022. Sy memoirs, *Beyond Diplomacy*, is in Oktober 2022 gepubliseer.

RIAAN EKSTEEN was a member of the South African Foreign Service for 27 years, during which time he held several posts in various capacities within the Foreign Ministry. From 1964-67 he served in the Namibian division, participating in South Africa's court case in the International Court of Justice in The Hague; he also successively held the positions of Head of the UN and Namibian divisions (1973-1976) and Head of Planning (1981-1983). In addition, from 1968-1973, he was stationed at the South African Embassy in Washington, DC; subsequently, he was Ambassador for 12 years at the U.N. New York (1976-1981); Namibia (1990-1991); U.N. Geneva (1992-1995); and Turkey, including Azerbaijan, Kyrgyzstan, Turkmenistan and Uzbekistan (1995-1997). The assignment to Turkey was done by Pres. Mandela. He is also a former Director-General of the South African Broadcasting Corporation (1983-1988). He is the author of *The Role of the Highest Courts of the United States of America and South Africa, and the European Court of Justice in Foreign Affairs* and was visiting scholar at the Tashkent State University of Law, Uzbekistan. He is a member of the South African Academy for Science and Arts since June 2022. His memoirs, *Beyond Diplomacy*, was published in October 2022.

Datums:

Ontvang: 2024-12-29

Goedgekeur: 2025-07-22

Gepubliseer: September 2025

ABSTRACT**Reflection on Brexit: Repercussions after nine years**

Brexit resulted in significant and enduring repercussions for the United Kingdom (UK) and the European Union (EU), fostering a highly volatile environment that has persisted for nine years after the referendum. The expected economic advantages of exiting the EU predominantly did not come to fruition, resulting in the view of Brexit as a politically detrimental choice. The consequences of Brexit are complex, impacting on the economy, politics, and social relations of the UK. Brexit has transformed the political landscape of the UK. Mainstream political parties embraced more stringent positions about immigration and national identity. The normalisation of these perspectives has fostered a more polarised political climate. Brexit has unsettled the fragile political equilibrium in Northern Ireland. Public sentiment towards Brexit continues to be polarised. Although some continue to endorse its advantages, numerous individuals recognise its disadvantages and want stronger connections with the EU. Brexit substantially impeded the UK's economic performance. The UK economy is currently approximately 4% smaller than it would have been had it continued its membership in the EU. This decrease is evident in multiple significant indicators. Exports and imports declined due to the intricacy of new trade obstacles, which impeded the operational efficiency of UK enterprises, resulting in elevated costs and diminished competitiveness. Business investment levels are over 30% diminished compared to pre-referendum trends, signifying a substantial decline in economic confidence and growth potential. The immediate consequences of the referendum resulted in a significant decline in the British pound (£), causing heightened inflation rates. Estimates indicate that Brexit-related inflation has incurred an annual cost of approximately £404 for the average British family. Currently, the average person is almost £2 000 poorer because of these economic alterations. Numerous enterprises indicate heightened operating difficulties resulting from new rules and documentation requirements. Customs declarations have increased threefold since exiting the single market, thereby escalating expenses, especially for small businesses that find it challenging to accommodate these extra obligations. The enduring consequences are unfolding as public sentiment shifts and businesses adjust to a new environment beyond the EU. The long term economic repercussions of Brexit on the UK have been substantial and predominantly adverse, influencing multiple aspects of the economy, such as trade, investment, productivity, and total economic growth. Brexit has resulted in heightened trade obstacles between the UK and the EU, its principal economic partner. Substantial declines in company investment transpired alongside stagnant productivity growth and a general deterioration of the UK economy. The repercussions reflect the difficulty presently encountered by the UK as it adapts to its new status outside the EU and emphasises the intricacy of separating Brexit's effects from other global economic influences. Virtually all sectors of society have undergone some form of disruption, and the sociocultural effects are significant, influencing daily life. Although certain sectors may evolve, the immediate repercussions have predominantly been adverse to both the economy and public mood. Brexit has caused significant manpower shortages in multiple sectors, especially those dependent on EU workers, which includes hospitality, agriculture, and logistics. The cessation of free movement has resulted in a net decrease in immigration from the EU, intensifying current workforce issues. Brexit has profoundly influenced the UK's education industry, impacting student mobility, funding, institutional collaborations, and the entire higher education environment. It complicates visa procedures for prospective students, disrupts research funding and collaborations, and necessitates alterations in curricular standards. These trends provide considerable challenges for UK institutions as they have to contend with a transformed

environment characterised by heightened rivalry for overseas students and possible reductions in academic variety and quality. The likelihood of the UK rejoining the EU is minimal. Negotiations would be prolonged, and the terms would be less favourable. Fundamental principles, including those related to the EC, will have to be relinquished. The sceptical segment of the public will have to be persuaded of a reversal, which is seen as impractical at this juncture. Moreover, the EU is experiencing its transformation, anticipated to extend eastward and augment its fiscal needs. The most promising domain for collaboration between the UK and the EU seems to be security and defence, which the Labour Party highlighted in their electoral campaign as a security partnership. Enhanced trade relations with the EU are crucial to Sir Keir Starmer's principal aim of fostering economic growth and initiating a new strategy for the EU. It will necessitate an extended endeavour. Even if he sought to reverse certain elements of Brexit, the complete annulment of its provisions would prove to be an arduous endeavour; he would quickly realise that, from the EU's perspective, his authority is quite limited. Moreover, sir Keir Starmer is facing internal political pressure from impatient Eurosceptics who doubt his commitment to the nation's interests. The disenchanted bureaucracy in Brussels awaits him, fatigued by the entire Brexit fiasco.

KEYWORDS: Brexit; Conservative Party; customs union; economic consequences; European Union; Labour Party; political impact; prime ministers; single market; United Kingdom

TREFWOORDE: arbeidersparty; Brexit; doeane-unie; Eerste Minister; ekonomiese konsekwensies; enkelmark; Europese Unie; Konserwatiewe Party; politieke uitwerking; Verenigde Koninkryk

OPSOMMING

Brexit veroorsaak ingrypende gevolge vir beide die Verenigde Koninkryk (VK) en die Europese Unie (EU) en dit het ná nege jaar nog steeds 'n beduidende uitwerking op 'n magdom gebiede het. Gevolglik het Brexit 'n hoogs ongunstige en polities nadelige kwessie geword. Die onttrekking uit die EU het geen noemenswaardige ekonomiese voordele meegebring nie. Geleidelik het oorblywende vertroue in die Britse politieke elite vervaag. In die algemene verkiesing van 2024 het die Konserwatiewe Party (Tories) reperkussies in die gesig gestaar. Nege jaar van onwrikbare konsentrasie op Brexit terwyl dringende sake afgeskeep is, is beëindig toe kiesers bewus geword het daarvan dat die land nie meer doeltreffend funksioneer en behoorlik regeer word nie. Lewensomstandighede het afgeneem namate die regerende party hom skynbaar verlustig het in 'n oorvloed van skandale, onbehoorlikheid en korrupsie. Die Tories het hul mees betekenisvolle terugslag in enige verkiesing ooit beleef. Die prys wat vir Brexit betaal is en steeds betaal word, betrek elke aspek van staatsadministrasie. Landsburgers se lewenskwaliteit en die land se aansien het afgeneem en die algehele prentjie van wat Brexit veroorsaak het, is somber.

Inleiding

Die Konserwatiewe Party (Tories) se ambisieuse strategieë om voordeel te trek uit Brexit het oorwegend tot mislukkings gelei. Oor die afgelope nege jaar het die openbare mening toenemend ontnugtering met die party se bestuur van Brexit getoon. Meer en meer kiesers het die besluit om die EU te verlaat as 'n fout beskou weens stygende lewenskoste en ekonomiese

wanbestuur met die implementering van Brexit. Die party se onvermoë om noodsaaklike verpligtinge na te kom – soos die bekamping van immigrasie – het openbare vertroue verder laat taan, aangesien kiesers voortdurend 'n mislukking in beleidsdoeltreffendheid en 'n tekort aan konkrete voordele as gevolg van Brexit waargeneem het. Die Tories se ambisieuse plan vir die implementering van Brexit het aansienlik versleg. Dit het aanleiding gegee tot mense wat alternatiewe begin ondersoek het terwyl die gevolge van keuses en beloftes wat tydens die Brexit-veldtog gemaak is en waaraan nie voldoen is nie duidelik geword het.

Brexit catalyzed some of the worst tendencies in British politics – its superficiality, nostalgia, and love of game play and exhausted the country's political class, leaving it ill prepared for the pandemic and the twin economic shocks of the war in Ukraine and the forty-nine-day experimental premiership of Liz Truss.¹

Die gevolge van Brexit is 'n omvattende onderwerp en die veelvuldige aspekte daarvan verg noukeurige aandag. Die primêre doel van hierdie studie wat aangebied word oor twee dele, is om die betekenis, aard en uitdagings van 'n verskynsel met sy wesentlike gevolge te verduidelik. Die implementering van Brexit het beduidende nadelige gevolge vir die Verenigde Koninkryk (VK) ingehou. Veral vanaf 2019 toe lidmaatskap van die Europese Unie (EU) finaal tot 'n einde gekom het. Daarom is dit noodsaaklik om die belangrikste aspekte daarvan te ondersoek en die uitwerking daarvan uiteen te sit sodat 'n geheelbeeld van hierdie ontwrigtende gebeurtenis verkry kan word – een wat nog steeds die Britse samelewing ten opsigte van verskillende en wyduitlopende fasette beïnvloed.

Die vertrekpunt was om aan te dui wat met Brexit beoog is en of die gevolge daarvan wel so voordelig was soos die voorstanders daarvan in die veldtog voor die referendum van 2016 beweer het. Met verloop van tyd is baie van daardie ondersteuners ontnugter en het hulle besef watter prys vir die onomkeerbare besluit op elke lewensterrein betaal word sedert die VK buite die EU verkeer. So is bevestiging verkry vir die feit dat die aannames van 2016 nie al daardie gevolge voorsien het waarmee in 2025 te kampe gekry word nie. Hierdie studie dui aan hoe ernstig daardie gevolge nou in werklikheid op alle vlakke van die samelewing ondervind word.

Literatuuroorsig vorm die kern van die studie. Deeglike literatuurverkenning is gedoen. Dit het 'n gedetailleerde ondersoek van meer as 80 studies ingesluit wat voorheen die kwessies van Brexit in die VK en die verhouding tussen die VK en die EU ondersoek het.

Gevolglik word twee artikels aan die onderwerp gewy. Die onderhawige artikel bespreek die politieke, ekonomiese en sosiale uitwerking van Brexit vir die VK en hoe Brexit die Britte se nasionale lewe aanhoudend in byna elke denkbare opsig nadelig beïnvloed, insluitende handel, toermusikante, immigrasie, investering, landbou en energie. 'n Volgende artikel fokus op die EU en die hantering van die realiteite wat die afwesigheid van die VK veroorsaak. Aandag word ook geskenk aan die VK se jongste toenadering tot die EU en individuele lidstate en watter struikelblokke die VK sal moet oorkom om verhoudinge met die EU te herstel, wat ook nie 'n enkelvoudige proses is nie.

Die politieke gevolge van Brexit is van deurslaggewende belang vir beide die VK en die EU. Vir eersgenoemde was die uitwerking daarvan op hoofsaaklik die volgende gebiede waarneembaar: wysigings aan die VK se grondwetlike bestel veral met betrekking tot devolusie van gesag in Noord-Ierland; hervorming van partypolitiek vir die Konserwatiewe Party wat verantwoordelikheid vir Brexit aanvaar het, terwyl die Arbeidersparty interne verdeeldheid daaroor beleef het; herstrukturering van beleidsformulering aangesien die regering nuwe

¹ Knight (2024).

beleidstandpunte moes aanbied oor aangeleenthede wat voorheen deur die EU bestuur is; die legitiemiteit van die Westminster-stelsel wat toenemend bevraagteken is en die gaping tussen kiesers en die politieke elite vergroot het; en Skotse ontevredenheid wat aangepak moes word vanweë sterk Skotse steun vir die VK om in die EU te bly soos die referendum in Junie 2016 getoon het. Brexit het die politieke skeuring binne die VK vererger wat nadelige gevolge vir sy binnelandse aangeleenthede en diplomatieke betrekkings tot gevolg gehad het.² Die binnelandse politiek van die VK is beduidend ondermyn en die regerende Konserwatiewe Party se geloofwaardigheid het aansienlik verminder. Hul leierskap soos vergestalt deur agtereenvolgende eerste ministers David Cameron, Theresa May, Boris Johnson, Liz Truss en Rishi Sunak het nie veel vertroue ingeboesem nie; en implementeringsinisiatiewe deur die leierskorps in die regerende party was gebrekkig. Vir laasgenoemde is daar 'n oorfloed van skuldiges. Sunak is gekritiseer omdat hy die algemene verkiesing vir Julie 2024 voortydig uitgeroep het – voor die nodige tydsraamwerk – en Johnson omdat hy toesig gehou het oor 'n reeks skandale wat veroorsaak het dat ondersteuners aanstoot geneem het oor die reputasie van onetiese gedrag binne die Konserwatiewe Party. May het halsstarrig onrealistiese rooilyne gestel en probeer verdedig.³ Cameron het onder kritiek deurgeloopt omdat hy in 2010 streng ekonomiese besuinigingsmaatreëls ingestel het en ses jaar later die selfvernietigende Brexit-referendum deurgevoer het. Dit mag dalk ietwat oordrewe wees om te beweer dat Brexit die regerende konserwatiewes uiteindelik geknak het, maar tog is die twee gebeure nou verbind. Die intense en soms eindelose dispute oor of en hoe om die EU te verlaat, het die party grootliks benadeel, wat weer onwillekeurig verdeeldheid binne die party veroorsaak het. Die party se leiers is al hoe meer na konserwatiewe standpunte gedruk wat opvolgende regerings gedwing het om toenemend onpopulêre besluite te neem. Miskien is dit die rede waarom die konserwatiewes in hul onlangse verkiesingsveldtog skielik opgehou het om Brexit te bespreek. Onlangse meningsopnames het daarop gedui dat meer as 60% Britte spyt is oor die besluit om die EU te verlaat en hierdie sentiment is die gevolg van beide die land se sukkelende ekonomie en sy verskuiwende demografie. Gevolglik het Brexit 'n hoogs ongunstige en politieke nadelige kwessie geword.

Die VK is eens as 'n supermoondheid geag vir sy mag en hulpbronne, maar deesdae word dit beskou as een van die swakste ekonomieë wat tans bestaan. In Augustus 2024 is onthul dat die regering heeltemal in die skuld verval het wat 100% van die Bruto Binnelandse Produk (BBP) bereik het. Dit is die hoogste persentasie sedert 1961. In 2024 het die VK 'n beduidende ekonomiese krisis, wat as een van die ernstigste in die land se geskiedenis beskou word, beleef. Die ekonomiese vooruitsigte is onseker en word toegeskryf aan faktore soos skuldgedrewe ekonomiese uitbreiding en maatskaplike uitdagings. Die aansienlike toename in skuld is ook aangedryf deur 'n kombinasie van veranderlikes en struikelblokke, insluitende Brexit, wat ook tot trae groei gelei het. Besighede het hulle daarvan weerhou om in die VK te belê weens die onsekerheid rondom verhoogde tariewe en onstabiele ekonomieë wat uit Brexit voortspruit. Dit het ekonomiese vooruitgang verder belemmer.

Die politieke gevolge van Brexit

Tydens die hele Brexit-episode het die VK ondoeltreffende leiers verduur. Ongetwyfeld moet 'n land se leierskap betroubaar en bedrewe wees. Verskeie het nie in hierdie periode aan die

² Eksteen (2019a); Eksteen (2019c); Eksteen (2020).

³ Eksteen (2019b).

hoë verwagtinge voldoen nie. Stagnante inkomstegroei en stygende uitgawes was aan die orde van die dag. Die nasionale skuld het £2.6 triljoen oorskry wat saam met stagnante groei van die BBP daarop gedui het dat besteding swak bestuur en voldoende opbrengste vir toekomstige beleggings nie verseker is nie. Versuim om by realiteite van post-Brexit aan te pas, het tot handelstekorte en verminderde buitelandse investering gelei, wat die VK net nie meer 'n mededingende land gemaak het nie. So het die gebrek aan belegging in talent en vaardighede binne die VK se gebrekkige onderwysstelsel tot 'n verminderde aantal innoveerders gelei en sonder kreatiwiteit was vooruitgang baie beperk, selfs onmoontlik. Ook het die ondersteuning van klein ondernemings, wat tot toekomstige wêreldwye mededingers kon ontwikkel, misluk. Menige persone kon nie presteer nie, met gevolglike belemmerde ontwikkeling. Verder is hulpbronne nie strategies toegepas nie.

Die huidige omstandighede in die VK kan tot 'n groot mate aan vorige regerings toegeskryf word.⁴ Fundamentele kwessies, soos wanbestuur wat tot aansienlike inkomstedalings gelei het, kon geen daaropvolgende regering in staat stel om skielik 'n gebalanseerde begrotingshouding te skep en te handhaaf nie. Gedurende die voorafgaande moeilike tye kon 'n proteksionistiese beleid gevolg word, eerder as om 'n proaktiewe buitelandse beleid te volg.

In die geleedere van die Arbeidersparty wat ná die algemene verkiesing in Junie 2024 die regerende party met Sir Keir Starmer as Eerste Minister uitmaak, bestaan daar uiteenlopende sienings oor die koers vorentoe en die probleme wat Brexit veroorsaak het en waarmee die VK nog steeds opgesaai sit. Starmer sal geforseer word om eers sy aandag aan binnelandse en partypolitieke aangeleenthede te wy voordat hy genoegsame tyd aan buitelandse beleidsaangeleenthede sal kan afstaan:

The latest Opinium poll reveals that Starmer's approval rating has plunged below that of the Tory leader Rishi Sunak, suffering a huge 45-point drop since July. However, the last Conservative government is still seen as the most to blame for the challenges facing the government.⁵

Oor Starmer se leierskap word hierdie verdoemende opmerking gemaak:

Behind the façade of technocratic competence – confected largely by the liberal press – is a man utterly out of his depth. ... Starmer is no technocrat. He is, rather, a man without a plan, cluelessly blundering and muddling through from one crisis to the next. Lacking a vision for Britain, the “short-term pain” he promises with Calvinist glee can only be a prelude to long-term pain. ... Having won, Starmer nevertheless finds himself at a loss. He has achieved power, but he has no idea what to do with it.⁶

Starmer se probleme in partyverband is besig om toe te neem en gaan beslis nie onopgemerk by beleidmakers in die EU verby nie.

Yet within three months of forming a government, one recent poll has Labour as low as 29%. Six-in-ten voters now say the Prime Minister can't be trusted and, most remarkably of all, Starmer is less popular than Rishi Sunak. Not that the Conservatives will benefit from Labour's deepening woes. ... the electorate remains more critical of the Tories than Labour. All those years of ineptitude haven't been forgotten overnight.⁷

⁴ Die Konserwatiewe Party (Tories) was vanaf Mei 2010 tot Julie 2024 aan bewind.

⁵ Savage & Starmer (2024).

⁶ Anil (2024).

⁷ Bastani (2024).

Tony Blair, wat 'n vorige leier van die Arbeidersparty en Eerste Minister vir 10 jaar was, was vroeg in September 2024 giftig in sy reaksie oor die nadele wat Brexit veroorsaak het. In 'n besonderse skerp onderhoud met die hoofredakteur van *The Independent* het hy 'n ontleding van Brexit se mislukking gelever. Hy het die Brexit-veldtog van die mees gruwelike valshede beskuldig, wat tot die verswakking van die VK op velerlei terreine gelei het.⁸ Vir hom word dit al hoe duideliker dat ondanks die beloftes van Brexit nege jaar gelede, nog nie een daarvan nagekom is nie. Intendeel, in verskeie opsigte het presies die teenoorgestelde van wat beloof is, gebeur. Daarom is Brexit volgens hom 'n volslae mislukking. Hy meen ook dat sedert die formalisering van die ooreenkoms om die EU te verlaat, ekonomiese groei gestagneer het en dat verhoogde regulatoriese laste handel verder nadelig beïnvloed. Hy beklemtoon dat een spesifieke belofte veral dramaties misluk het, naamlik dat Brexit, wat fundamenteel ook 'n referendum oor grensbestuur en immigrasie-beperking was, die VK nie in staat gestel het om beheer daaroor te behou nie. Dit het bekommernisse oor dergelike aangeleenthede net verder verskerp. Hy vind dit heeltemal vreemd dat Brexit enorme immigrasie tot gevolg gehad het eerder as om Johnson se belofte na te kom om beheer oor migrasie terug te wen en te behou. Blair het Brexit gekritiseer omdat die primêre belofte glad nie nagekom word om immigrasie te verlaag nie. Volgens hom dui die jongste statistiek aan dat netto migrasie die vlak van 764 000 in 2022 bereik het.

We've swapped out younger, usually single people coming in from Europe to work in hospitality, technology and other sectors for much-increased immigration from Asia and Africa. I understand it wasn't the intention, but the result is we have higher levels of immigration and high levels of people bringing dependents into the country.⁹

Dan het Blair Starmer ook aangeraai om die VK se verhouding met die EU te herstel.¹⁰ Om dit oorhaastig aan te pak, sal ook nie die verlangde resultate oplewer nie.

Softening Brexit can only happen if Starmer takes baby steps. Right now, that means gestures and warm words to Europe while maintaining a steady ship at home. Public opinion is fragile, as the past eight years have shown, and the PM's job right now is to avoid stepping on landmines. No one honestly knows what his long-term objectives are when it comes to the EU.¹¹

Uit die geledere van voormalige eerste ministers uit die Konserwatiewe Party het kritiek oor Brexit ook nie uitgebly nie. 'n Voormalige Eerste Minister, sir John Major, het in 'n skerp veroordeling van die gevolge van Brexit beweer dat dit die VK se invloed op die globale arena verminder het. Hy het met Blair saamgestem dat, in teenstelling met die verbintenis om immigrasie te verminder, Brexit immigrasie verhoog het en Europeërs met persone uit ander streke van die wêreld vervang het. Vir hom is die tasbare gevolg dat die VK op baie terreine van die samelewing net verder verswak. Verhoogde belasting en verminderde staatsdiensuitgawes dra by tot meer armoede wat plaasvind weens die misleidende versekerings van Brexit.

Brexit was sold to the nation on the basis of things that haven't happened – and couldn't have happened. There was a great degree of misapplication of reality. ... Brexit is the most devastating thing that has happened in our party in my lifetime.¹²

⁸ Head (2024).

⁹ Greig & Maddox (2024).

¹⁰ Bunn (2024).

¹¹ McGee (2024b).

¹² Maddox (2024).

Die ander eerste minister wat ook beskuldigings uitgedeel het, is Theresa May wat Johnson en Truss oor Brexit blameer vir teleurstellings deur die Konserwatiewe Party.¹³ Brexit is nie verantwoordelik vir die swak prentjie wat die VK tans meer en meer op verskeie gebiede vertoon nie. Baie daarvan is reeds dekades lank bekend maar oor tyd heen is weinig gedoen om die probleme daadwerklik aan te pak. Daar was 'n tyd toe die VK wêreldwyd die produktiefste land was. So toon Frankryk wat gereeld deur stakings geraak word tans 'n gemiddelde produktiwiteit wat 15% hoër is. Post-kommunistiese Pole sal na verwagting teen 2030 die VK in hierdie statistiek oortref. 'n Onlangse beleidstudie stippel oortuigend uit wat die inherente probleem is waarmee die VK te kampe het. Die besonderhede hieroor is verdoemend, soos die volgende voorbeelde in vergelyking met Frankryk aantoon. As gevolg van vooruitgang in skoon energie, veral kernkrag, is elektrisiteitskoste 50% laer as in die VK. Sedert 1980 het Frankryk 2 800 km se hoëspoedspoor ingewy terwyl die VK slegs 110 km gevestig het. Net soos met die spoorweë, geld dieselfde vir paaie. Frankryk besit 12 000 km se snelweë teenoor die VK se 4 000 km. Sedert 1945 het metropolitaanse Parys drie keer uitgebrei, terwyl Londen net 'n paar persentasiepunte groter is. Leeds besit die twyfelagtige onderskeiding om Europa se grootste stad sonder massavervoer te wees en in 1992 is die laaste water-opgaarfasiliteit in die VK gebou. Sedertdien het die bevolking met 10 miljoen toegeneem. Die studie se gevolgtrekking is dat chroniese onderbelegging vir die meeste van hierdie probleme verantwoordelik is.

These are not just disconnected observations. They highlight the most important economic fact about modern Britain: that it is difficult to build almost anything, anywhere. This prevents investment, increases energy costs, and makes it harder for productive economic clusters to expand. This, in turn, lowers our productivity, incomes, and tax revenues. Everyone reading this will already be aware of the country's present economic sclerosis.¹⁴

Daarom kan die bevolking se ontevredenheid verstaan word. Ook dat Brexit niks gedoen het om die benarde posisie waarin die land verkeer, te verbeter nie, soos wat die voorstanders van Brexit almal probeer wysmaak het – die teendeel is eerder waar.

Die ekonomiese gevolge van Brexit

Die onttrekking uit die EU het geen noemenswaardige ekonomiese voordele meegebring nie, maar het inderwaarheid verskeie negatiewe gevolge opgelewer.¹⁵ Brexit bly 'n aanhoudende beproewing. Ses jaar ná die referendum en byna vier jaar ná die VK se formele vertrek uit die EU is Brexit 'n deurlopende kwessie wat die ekonomie van die VK onherroeplik benadeel.¹⁶ Die nadelige gevolge van uittrede uit die EU word steeds al hoe groter.¹⁷ Een sin wat die haglike ekonomiese klimaat opsom wat die afgelope tyd in die VK heers, is sekerlik hierdie een:

Fifty pubs a month closed for good across England and Wales in the first half of this year, with experts warning that tax rises in 2025 could make it even harder for some businesses to keep their doors open.¹⁸

¹³ Harris (2024).

¹⁴ Southwood; Hughes; Bowman (2024).

¹⁵ Portes (2024)

¹⁶ The Observer (2024).

¹⁷ Bloom (2024).

¹⁸ Omer (2024).

Soos talle kenners verwag het, het die VK se onttrekking aan die uitgebreide enkelmark van die EU handel belemmer en ekonomiese vooruitgang gekortwiek.

Never has that riddle been more mystifying than in the eight years since the Brexit referendum. The party cycled through no fewer than five prime ministers, a spectacle of corruption, hubris, folly and misrule. Brexit, while fading from the headlines, continues to impose burdens on Britain's economy. Britain left the European Union in January 2020, but it failed to deliver tangible economic dividends.¹⁹

Die EU se enkelmark (*single market*), waarna ook verwys word as die gemeenskapsmark, is 'n verenigde ekonomiese sone wat alle lidstate insluit en sonder enige interne grense funksioneer. Dit berus op vier gestruktureerde en fundamentele vryhede. Eerstens, behels dit die onbeperkte beweging van goedere tussen lidstate sonder die oplegging van tariewe, doeaneheffings of enige ander struikelblokke vir handel. Tweedens, verwys dit na die beskikbaarstelling en lewering van dienste sonder enige beperkings. Derdens, maak kapitaalmobiliteit voorsiening vir onbeperkte beweging van kapitaal en beleggings. Vierdens, stel vrye beweging van persone burgers van die EU in staat om sonder beperkings in enige lidstaat te woon, te werk, onderwys te ontvang en aan kommersiële aktiwiteite deel te neem.²⁰ Die enkelmark word dus deur eenvormige wette en regulasies van die EU beheer wat billike mededinging waarborg en die regte van verbruikers en werkers beskerm.

Die volgende artikel bespreek die rol van die Europese Gereghshof (EG) in hierdie verband en hoe dit in die weg staan van die VK om weer aansluiting by die EU te verkry – óf volle lidmaatskap, óf toegang tot die enkelmark of die doeane-unie.

Die ekonomiese gevolge was gevoeliger vir beide die VK en die EU. Vir eersgenoemde was daar 'n aansienlike devaluasie van die Britse pond en streng beperkings op die gebruik van die Euro wat verhoed het dat dit op 'n gereelde wyse kon sirkuleer.²¹ Die voortdurende devaluasie van die pond en die ekonomiese verlansaming as gevolg van Brexit het die fiskale druk op die regering laat toeneem. Verder het die posisie en invloed van die VK binne die EU afgeneem. Uiteindelik het die verbintenis tussen die EU en Europese state gespanne geraak as gevolg van 'n verskeidenheid van meningsverskille.

Assessing the impact of Brexit involves disentangling the extensive and complex web of rules and relations that developed over decades of EU membership and integration, as well as analysing the effects on businesses, citizens, and the state. ... the impact of Brexit is likely much more consequential for the UK than for the EU. ... there is hardly any aspect of Britain's political or constitutional life which is unaffected.²²

Die uitwerking van Brexit op die EU is op verskeie maniere waargeneem. Eerstens het die magsbalans tussen lidstate verander vir diegene wat op die VK se steun staatgemaak het. Boonop het dit vertroue aan Euroskeptiese bewegings in sekere lidstate gegee. Verder was die EU verplig om aan te pas ná die VK se vertrek deur aandag te skenk aan handelontwrigting, grenskomplikasies en visvangregte. Veral moes dringend omgesien word na die herdefiniëring van die EU se verhouding met die VK en al die relevante vertakkings daarvan.

¹⁹ Landler (2024).

²⁰ Sampson (2017:180).

²¹ Report by the European Central Bank (2023).

²² Davies (2023); Lazowsky & Cygan (2022); Loussouam (2022).

Brexit kan gesien word as 'n belangrike keerpunt in Europese politiek, wat die ingewikkeldheid van politieke transformasie en streeksintegrasie beklemtoon. Die omvang daarvan is steeds besig om te ontrafel namate die VK en die EU poog om 'n nuwe vennootskap te definieer. Die gevolge van Brexit op handel tussen die VK en die EU was aansienlik, wat tot 'n afname in beide uitvoere en invoere vir die VK gelei het. Brexit het 'n beduidende en voortdurende nadelige uitwerking op die VK se uitvoer van goedere gehad, veral vir kleiner maatskappye wat baie daaronder gely het. Die handelsintensiteit van die VK, gemeet as die verhouding van handel tot die BBP, het 'n aansienlike afname getoon in vergelyking met ander ontwikkelde lande. Die algemene prestasie van die VK se handel in goedere met die EU het verswak, hoewel die dienstesektor meer veerkragtigheid getoon het. 'n Duidelike uitwerking was merkbaar op uitvoere na die EU in vergelyking met uitvoere na lande buite die EU. Statistiek van die EU dui daarop dat handel van die EU na die VK weer 'n groter daling gehad het in vergelyking met VK-uitvoere na die EU. Oor die algemeen was daar 'n besliste afname in die diversiteit van uitvoerprodukte van die VK na die EU. In die periode sedert Brexit se aanvang het die waarde van daardie uitvoere met 27% gedaal, terwyl invoere met 32% afgeneem het. Die beduidende en aanhoudende negatiewe uitwerking wat Brexit op handel het en die ekonomiese skade wat dit veroorsaak, word duidelik geïllustreer deur vermindering van jaarlikse uitvoer van goedere. In die periode 2021 tot 2023 alleenlik het die jaarlikse uitvoer van goedere na die EU met 17% verminder. In die meeste sektore het uitvoere sedert 2021 afgeneem. Hierdie nadelige gevolge van Brexit wat mettertyd toegeneem het, toon dat in 2023 daar meer betekenisvolle handelsverminderinge as in vorige jare plaasgevind het. Dit dui daarop dat die verskuiwing in die handelsverhoudinge tussen die VK en die EU ná Brexit nie net 'n tydelike versteuring is nie, maar op diepgaande strukturele veranderinge dui wat na verwagting sal voortduur. Brexit het gelei tot 'n geraamde afname in die VK se BBP van tussen 2% en 4%. Op lang termyn sal die nuwe handelsreëling na verwagting die VK se uitset met 4% verminder in vergelyking met wat dit sou gewees het as hulle in die EU gebly het. Uitvoere, ongeveer gelykop verdeel tussen produkte en dienste, verteenwoordig bykans eenderde van die VK se bruto binnelandse produk, met die EU wat 48% van die land se goedere-uitvoer verteenwoordig. Die kommersiële verbintenis tussen die VK en die EU is noodsaaklik vir beide entiteite. Dit ondersteun ekonomiese stabiliteit en groei. Die post-Brexit-Handels-en-Samewerkingsooreenkoms (TCA)²³ veroorsaak egter beduidende struikelblokke en die verswakkende uitwerking van Brexit op handel tussen die VK en die EU neem steeds toe. Regulatoriese struikelblokke en doeane-inspeksies belemmer die vloeï van goedere tussen die twee entiteite. Die probleem strek verder as blote korttermyn-onderbreking. Klein en mediumgrootte ondernemings word die slegste deur verhoogde burokrasie beïnvloed. Terselfdertyd het andere begin om handel na ander wêreldmarkte te herlei. Kenners waarsku dat hierdie post-Brexit-uitdagings kan lei tot blywende veranderinge aan voorsieningsnetwerke namate maatskappye elders meer betroubare handelsvennote bekom.²⁴ Dit laat beduidende kommer oor die VK se vermoë ontstaan om op die lang termyn uit te voer en sy vlak van produktiwiteit te handhaaf. Sake-investering het ná die referendum begin stagneer. Projeksies dui daarop dat beleggingsvlakke ongeveer 25% hoër kon wees as Brexit nie plaasgevind het nie. Konstante onduidelikheid rakende nuwe handelstransaksies en regulasies het besighede

²³ Die TCA is in Desember 2020 tydens Johnson se ampstermyn gesluit en implementeer 'n tariefvrye en kwotavrye stelsel vir produkte maar uitgebreide samewerking op die gebied van veiligheid en buitelandse beleid uitsluit. Die ooreenkoms het op 1 Januarie 2021 in werking getree.

²⁴ Peat (2024b).

huiwerig gemaak om kapitaal te investeer, wat weer tot verminderde produktiwiteitsgroei en ekonomiese doeltreffendheid gelei het. Die onmiddellike gevolg van die referendum was die aansienlike toename in inflasie met 'n geraamde toename van 1,7% wat toegeskryf word aan onsekerhede wat met Brexit verband hou. Teen 2023 was dit reeds duidelik dat 'n gemiddelde persoon byna £2 000 armer was as gevolg van hierdie ekonomiese veranderinge en stygende voedselprijs.

Vanaf 2021 tot 2023 het die VK se uitvoere na die EU aansienlik afgeneem. Gedetailleerde beoordeling het aan die lig gebring dat die uitvoer van goedere na die EU met 27% afgeneem het, terwyl invoere uit die EU met 32% in dieselfde tydperk verminder het. Die daling is toegeskryf aan talle burokratiese struikelblokke en regulatoriese uitdagings wat ná Brexit ontstaan het en mettertyd verskerp is, wat tot beduidende vermindering in handelsvolume en diversiteit van uitgevoerde kommoditeite gelei het. Teen 2035 sal die VK se invoer na verwagting 15,8% laer wees en uitvoere 4,6% laer as wat dit sou gewees het as die VK in die EU gebly het.

Die daaropvolgende ondersoek het aangedui dat bedrywe soos landbou, klerasie en houtproduksie veral nadelig geraak is, met verskeie subsektore wat afnames in uitvoerwaarde van meer as 50% getoon het. Die uitvoerwaarde van vars vrugte en neute het met 73,5% afgeneem. Die opname het verder aangedui dat ongeveer 42,3% van die produksoorte wat voorheen na die EU versend is, ophou bestaan het ná die inwerkingtreding van die TCA. Ten spyte van verskille in gerapporteerde statistiek dui hierdie ooreenkomste op aansienlike vermindering in uitvoere na die EU met skattings wat wissel tussen 'n daling van 22,1% en 27% afhange van die analitiese benadering wat gebruik word.

The UK missed out on a big rise in European trade as a result of the border costs that Brexit imposed. ... The fact that EU and non-EU exports moved together is a sign of weakness, not robustness, and is a direct consequence of Brexit. ... the missed growth in goods and services trade account for about a £23 billion quarterly hit to UK exports, which is consistent with a GDP reduction of 4-5 per cent compared to a Britain that had remained.²⁵

Die gevolge van Brexit op die handel in die VK is steeds besig om te manifesteer met die gevolg dat die omvattende evaluering van langtermyngevolge daarvan nog tyd sal verg. Nietemin, die impak op die kort termyn dui reeds op aansienlike koste van Brexit in handelsterme. Deur gebruik te maak van statistiek van 2019 tot die eerste kwartaal van 2022 word bewys dat die wesentlike, negatiewe en statisties beduidende uitwerking van die TCA op die VK se uitvoere voortduur en selfs later in 2022 marginaal verskerp het. Dit beklemtoon die aanhoudende uitvoerprobleme wat maatskappye in die VK ondervind ná die implementering van die TCA en versterk die noodsaaklikheid van 'n sistematiese benadering tot die VK se post-Brexit-handelsbeleid. In teenstelling hiermee het die nadelige uitwerking van die TCA op invoere effens afgeneem. Die VK het noemenswaardige vermindering ondergaan in sy handelsvermoë met betrekking tot die diversiteit van kommoditeite wat na die EU uitgevoer word as gevolg van die TCA. 'n Verwagte afname van 20-42% in produktipes oor die 15 maande ná Brexit, tesame met 'n verhoogde konsentrasie van uitvoerwaardes onder minder produkte, dui op beduidende langtermynkommer oor die VK se toekoms in uitvoer en produktiwiteit.²⁶

²⁵ Springford (2024).

²⁶ Du, Satoglu & Shepotylo (2023).

Die TCA is 'n omvattende vryhandelsooreenkoms wat die uitskakeling van tariewe en kwotas op die uitruil van produkte tussen die VK en die EU verseker. Die VK is nou minder verbonde aan die EU, wat lei tot duur nuwe nietariefversperrings vir besighede wat betrokke is by handel met Europa.

The UK therefore faces a basic trade-off: move closer to the EU to increase UK productivity and living standards or remain distant from the EU and continue paying the price of new and emerging trade barriers.²⁷

Alhoewel verdere vryhandelsooreenkomste die handel in die VK kan verbeter, kan dit nie die wesentlike handelsbeperkings wat deur die EU ingestel is, versag nie.

New trade agreements with third countries cannot compensate for the reduced access to the EU's single market. 'Global Britain' as a strategy for international trade is a fantasy.²⁸

Die gevolge van Brexit op die EU se uitvoer na die VK was aansienlik, met bewese dalings in handelsvolumes wat in verskeie ontledings aangedui word. Brexit het gelei tot 'n noemenswaardige verlies in EU-uitvoere na die VK, met ramings wat 'n vermindering van 22% in algehele handel en besondere afnames van 30% in sleutelprodukkategorieë aandui. Die langtermynprognose is ongunstig aangesien aanhoudende handelshindernisse die VK se handelsvermoë en ekonomiese prestasie nadelig beïnvloed.

In 2023 het die EU 52% van die Britse invoer uitgemaak, met 55% wat betrekking het op goedere en 46% vir dienste. Tussen 2010 en 2020 het die EU 50% tot 53% van die Britse invoer uitgemaak. Dit het in 2021 en 2022 tot 47-48% afgeneem.²⁹

The greatest failure of the European referendum campaign in 2016, which can be attributed to both sides, was the inability to articulate an understanding of Britain's geopolitical relationship to Europe.³⁰

Aston Universiteit se Sentrum vir Besigheidswelvaart het 'n uitgebreide ontleding van die wesentlike en blywende uitwerking van die TCA op die handelsbande tussen die VK en die EU gedoen vir die periode van drie jaar ná die VK se uittrede uit die enkelmark en die doeane-unie. Die resultate dui op die diepgaande en voortdurende invloed wat Brexit op die VK se handel met die EU uitoefen en te wyte is aan die burokratiese struikelblokke wat met Brexit ontstaan het.³¹ Statistiek beklemtoon die konstante probleme wat Brexit vir die VK se kommersiële mededingendheid bied.³² Ná die bekragtiging van die TCA aan die einde van 2020 was daar 'n vermindering van 1 645 Britse produkte wat na elke lidstaat van die EU uitgevoer is. Die nadelige gevolge van die ooreenkoms het mettertyd toegeneem met 2023 wat meer beduidende handelsverminderinge as vorige jare getoon het. Dit dui daarop dat die verskuiwing in die handelsverhoudinge tussen die VK en die EU ná Brexit nie net 'n tydelike versteuring is nie, maar wel wesentlike strukturele veranderinge aandui wat na alle verwagting sal voortduur.

²⁷ Novy (2024:14).

²⁸ *Ibid.*

²⁹ Webb (2024).

³⁰ Sloan (2024).

³¹ Foster (2024a).

³² Du, Shepotylo & Shi (2024).

Brexit has inflicted a hit of nearly one-third on the value of Britain's trade with Europe, with many smaller exporters giving up because of the new red tape.³³

Alles in ag genome bewys dit die noodsaaklikheid vir 'n vinnige dog ambisieuse herstel van ekonomiese verbintenisse. Terwyl Starmer beoog om ekonomiese groei in begrotings te prioritiseer, sluit hy egter die moontlikheid uit om weer by die EU se enkelmark of die doeane-unie betrokke te raak, wat aksies behoort te wees om hierdie doelwit te verwesentlik. Die noodsaaklikheid vir die VK om by hierdie nuwe handelslandskap aan te pas, is voor die hand liggend.

The challenges facing UK trade post-Brexit shown in this analysis highlight that the disruptions induced by Brexit remain significant and are likely to be long-term. This necessitates strategic adjustments in UK trade policies and measures that go beyond trade policy.³⁴

Meningspeilings dui daarop dat 'n meerderheid Britte tans die herbenadering tot die EU ondersteun. Die Arbeidersregering is wel van voorneme om 'n handelsooreenkoms te onderhandel tydens die TCA se hersiening maar hertoetrede tot die enkelmark word uitgesluit.³⁵

Die ekonomiese gevolge van Brexit was beduidend, insluitende finansiële laste vir die VK en tweederdes van die bevolking wat glo dat Brexit 'n nadelige uitwerking op die ekonomie het.³⁶ Die jaarlikse impak beteken by berekening 'n koste van £2 400 tot £6 600 vir 'n tipiese huishouding in die VK. Die tempo van ekonomiese groei, soos aan die BBP gemeet, het tot ongeveer 1,4% in 2018 verlangsamer in vergelyking met 1,9% in 2016 en 2,7% in 2015. Beramings dui daarop dat Brexit 'n afname in die VK se BBP van 3,8% tot 7,5% oor 'n tydperk van 15 jaar tot gevolg sal hê, in vergelyking met dieselfde scenario indien die VK 'n lid van die EU sou gebly het. Brexit het nuwe struikelblokke vir handel, kapitaalbeweging en arbeidsmobiliteit tussen die VK en die EU meegebring.

Evidence from the postreferendum period suggests that the post-Brexit economy has failed to fulfil the optimistic expectations of those who favoured Brexit. ... Ridding the British economy of unnecessary European rules has generated much debate but not much substance. ... Conceptions of its post-Brexit role have stretched the UK's trade capabilities. Post-Brexit foreign policy has entailed the British government promoting its 'market' ideals, responding to international and domestic pressures, and reshaping the structures of government.³⁷

Brexit het tot blywende nadelige gevolge vir ekonomiese uitset en indiensneming in die hele EU gelei. Beramings dui daarop dat die werklike produksie van die EU, bestaande uit 27 lidstate ná Brexit, 'n afname ervaar het wat wissel van 0,8% tot 1,5% ná die onttrekking van die VK uit die EU. Die omvang van hierdie verlies is te wyte aan die spesifieke kenmerke van

³³ Joshi (2024a).

³⁴ Jun, Liu, Shepotylo & Shi (2024).

³⁵ Joshi (2024b).

³⁶ Von Ondarza (2024). Richard Corbett wys op die volgende:

Public opinion now firmly holds that 'Brexit', stemming from the referendum to that effect in 2016, was a mistake. Only 31 per cent say it was the right decision – indeed, some polls suggest over 60 per cent would vote to rejoin the EU if that question were put to a referendum now.

Corbett (2024)

³⁷ Egan & Webber (2023).

die handelstransaksies wat uiteindelik vasgestel is. Daar word verwag dat lande wat sterk kommersiële verbintenisse met die VK handhaaf, soos Ierland, die grootste ekonomiese gevolge in die gesig staar. Die TCA het vir die VK die vermoë geskep om op 'n wêreldwye skaal outonome handelsooreenkomste aan te gaan, wat as 'n voordeel voorgelê is om die EU te verlaat. Hierdie ooreenkoms sluit 'n bepaalde hoofstuk oor dienste in en omvat verskeie aspekte soos openbare verkryging, lug- en padvervoer, beleggings, digitale handel, energie, polisie- en geregtelike samewerking, koördinerende van sosiale stelsels, samewerking in gesondheidskureit en kuberseiligheid, en die VK se deelname aan onder meer EU-programme en besoeke van kunstenaars aan Europa.³⁸

Brexit is not a single event. ... Nor did Brexit happen on the date the UK withdrew from the EU, simply because there are two such dates, and the second comes with a big caveat. The UK left the EU's political institutions on the 31st January 2020. It withdrew from the EU's Single Market on the 31st December 2020, when the Trade and Cooperation Agreement (TCA) entered into force. The caveat is that Northern Ireland, both before and after the Windsor Framework agreed between the UK and EU in early 2023, would remain partly connected to the EU for some trading and regulatory purposes leading to the creation of a customs border between Great Britain (i.e. England, Scotland and Wales) and Northern Ireland. This has left some, especially Eurosceptics, feeling Brexit has not been fully delivered for the whole of the UK. ... Brexit, therefore, becomes a series of processes rather than events.³⁹

Om die nadelige gevolge van Brexit op die VK se ekonomie effektiief te versag, sal aansienlike bykomende maatreëls noodsaak. 'n Span van vier akademici van verskeie universiteite in die VK het onlangs 'n ontleding gedoen van die beduidende ekonomiese en politieke uitwerking wat voortspruit uit die kolossale omwenteling wat Brexit veroorsaak het.

Politically, the economic costs of Brexit have bolstered support for right-wing parties, including UKIP, in the areas most severely affected by Brexit, creating a concerning circularity.

Nadat hulle oor hul ontleding besin het, was hul gevolgtrekking:

Brexit's nearly universal economic costs have had profound implications for the UK's economic geography and political landscape. Brexit has undoubtedly reshaped the UK in ways that are still unfolding.⁴⁰

'n Onlangse verslag deur *Changing Europe*, wat 'n Europese dinktenk⁴¹, en in die VK gesetel, het die Arbeidersparty se strategie vir verhoudinge tussen die VK en die EU ná Brexit ontleed. Die verslag is opgestel voor die algemene verkiesing van 4 Julie 2024 wat die Arbeiders gewen het met Starmer as leier. Daarin word die gevolgtrekking gestel, dat die Arbeiders se voorgestelde beleid teenoor die EU hoofsaaklik bestaan uit wysigings aan die huidige verhouding sonder noemenswaardige potensiaal om die ekonomiese gevolge van Brexit ten volle teë te werk.

³⁸ Sien voetnota 70 hier onder.

³⁹ Oliver (2023).

⁴⁰ Alabrese, Edenhofer, Fetzer & Wang (2024).

⁴¹ *Ibid.*

One thing is clear for now, however: A reversal of Brexit is not on the table, even for the Labour Party, at least in the medium term. This is because Labour categorically rules out a return to the single market or customs union, but also to freedom of movement and any form of dynamic alignment to EU rules. In addition to the goal of technical adjustments to the EU-UK trade agreement (e.g. in the veterinary sector), Labour emphasises above all its interest in increased cooperation with the EU in foreign and security policy.⁴²

Hierdie party verwerp kategorieë wat die moontlikheid om weer by die enkelmark of doeane-unie aan te sluit, ten spyte van die feit dat dit van die belangrikste gevolge vir positiewe ekonomiese groei sou hê. In plaas daarvan stel die Arbeiders voor dat tegniese wysigings geïmplementeer word, soos die verbetering van mobiliteit, veeartsenykundige standaarde en veiligheids- en verdedigingsamewerking. Om meer ambisieuse planne te bekom, sal die Arbeidersparty waarskynlik moet instem om sekere regulasies van die EU na te kom en die betrokkenheid van die EG te aanvaar.⁴³ Uiteindelik bied die ekonomiese en handelsbande tussen die VK en die EU aansienlike uitdaginge wat aanpassings sal verg.

It would seem the UK seek an independent way that builds on, but is not limited to, the European and US pillars upon which British foreign policy has been largely based since 1945. Such a course would not mean that relations with the EU or the United States would be unimportant concerns for British policy makers. They would instead be just two of several key relationships. Britain's economy, trade, politics, diplomacy, and defence would be configured as if it was a global power with global interests. For defence, it would see a strategy designed to allow the UK to engage in a wide spectrum of conflicts.⁴⁴

Vir die eerste keer sedert die referendum van 2016 bekleed voorstanders van inskakeling met die EU 'n dominante posisie in die nuutverkose parlement ná die algemene verkiesing in Junie 2024. Die Arbeidersbanke word met lede gevul wat nog altyd anti-Brexit was. Gevolglik kom Starmer onder toenemende druk om die VK se verhouding met die EU te herstel.⁴⁵ Hy word al hoe meer aangemoedig om 'n nuwe ooreenkoms met die EU te onderhandel aangesien post-Brexit-veeartsenykundige tekortkominge tot aansienlike besigheidsverliese jaarliks lei. Die teenstrydighede en onakkuraatheid in veeartsenykundige standaarde en kontroles takel die Britse vleis- en pluimveebedryf toenemend af.⁴⁶ So word firmas blootgestel aan potensiële ekonomiese verliese, vermorsing en 'n stygende burokratiese las. Die situasie word as onhoudbaar beskryf.⁴⁷

Verder word die integriteit van die VK se grensveiligheid deur 'n fout ondermyn wat uit post-Brexit-handelsregulasies spruit wat die hernuwing van die vloot se Kuswag gedurig in die wiele ry.⁴⁸ Die visbedryf is hoogs ontevrede met die voetslepery om 'n noodsaaklike en regverdige ooreenkoms met die EU te beding.⁴⁹ Blom- en plantuitvoerders van die vasteland verlaat die VK weens verswarende nuwe Brexit-grensregulasies. Die jare lange verhoudings

⁴² Von Ondarza.

⁴³ McGee (2024).

⁴⁴ Oliver.

⁴⁵ Boscia & Blewett (2024).

⁴⁶ *SouthWest Farmer* (2024).

⁴⁷ Coles (2024).

⁴⁸ Dathan (2024).

⁴⁹ McBride (2024).

tussen kwekerye in die VK en hul verskaffers in die EU word al hoe meer gespanne as gevolg van verdragings en uitgawes wat verband hou met die nuwe grensprosedures.⁵⁰

Die Europese Sentrum vir Internasionale Politieke Ekonomie het gewaarsku dat die VK sy naïwiteit moet staak oor pogings om sy betrekkinge met die EU binne 'n kort periode te probeer herstel terwyl die boodskap aan die EU besig is om meer buigsaam te wees

... in order for the reset of their relationship, so crucial to European security and competitiveness, to be successful.⁵¹

In September 2024 het Frankryk en Duitsland die EU aangemoedig om 'n kontinentwye ooreenkoms met die VK oor asiel na te streef. In hul korrespondensie het hulle beklemtoon:

Brexit had gravely affected the coherence of migration policies.⁵²

Hul betoog was daarop gemik om die nuwe Arbeidersregering se meer samewerkende houding oor VK-Europese-betrekkinge te benut.

Ten spyte van Starmer se herhaalde versekering van 'n herstel met die EU en 'n verbeterde kommersiële en veiligheidsvennootskap daarmee saam, word dit toenemend duidelik dat sy voorstelle dalk nie aan die verwagtinge van talle van sy partylede voldoen nie. Alhoewel hy die moontlikheid uitgesluit het om weer by die EU se doeane-unie en enkelmark aan te sluit, pleit verskeie partylede vir 'n langtermyn-trajek om hierdie doelwitte te bereik. Die sentrale probleem vir hierdie lede, maar ook vir die algemene publiek, is dat hulle nie weet wat die nuwe Eerste Minister eintlik beoog nie.

Tydens die Arbeiders se partykonferensie in September 2024 het Brexit subtiel weer na vore gekom byna vyf jaar nadat Johnson die voltooiing daarvan aangekondig het. EU-amptenare het dit bygewoon met verteenwoordigers van Duitsland, Frankryk en ander belangrike Europese lande wat almal gretig is om insig te kry in Starmer se Brexit-terugstellingstrategie en die totstandkoming van nuwe ooreenkomste oor veiligheid en handel. Die Arbeiders se politieke manifes bepleit 'n veiligheids- en verdedigingsverdrag, 'n veeartsenykundige ooreenkoms om oorgrenshandel in voedsel en landbouprodukte te fasiliteer, 'n wedersydse erkenningsooreenkoms vir professionele kwalifikasies, en 'n vermindering van post-Brexit-beperkings op reisende kunstenaars. Daar is egter 'n mate van kommer by Arbeiders oor Starmer se begrip van sy doelwitte, wat maak dat die onderhandelinge uitdagend gaan wees.⁵³

Laasgenoemde onderwerp het tydens Starmer se ontmoeting met Ursula von der Leyen, President van die Europese Kommissie, in Oktober 2024 ter sprake gekom. Waarnemers is van mening dat sy aspirasies vir verbeterde ekonomiese en veiligheidsverhoudinge met die EU oor hierdie onderwerp in gevaar gestel mag word. Hieroor stel Brussel eie eise en waaroor Starmer heel waarskynlik sy eie eise sal moet aanpas ten einde ander doelwitte te bereik. Die EU besef dat hy dit as 'n waardevolle onderhandelingsinstrument kan gebruik om toegewings oor ander kwessies te beding. Gevolglik skyn dit asof die EU samesprekings oor jeugmobilititeit gaan staak om te verhoed dat die VK daardie taktiek gebruik. Nietemin is dit onwaarskynlik dat die EU sy eie vereistes hieroor sal afwater. Dit bring mee dat die onderhandelinge wat teen die middel 2025 sou plaasvind deurslaggewend mag wees wanneer verskeie omstrede kwessies onderhandel sal word, soos jeugmobilititeit, visvangregte, die hersiening van die TCA en die

⁵⁰ Simpson & Giuffrida (2024).

⁵¹ O'Carroll (2024).

⁵² Rankin (2024).

⁵³ Singh; Chaplain; & Elliott (2024).

finansiële diensteooreenkoms om die hantering van die Europese geldeenheid in Londen te vergemaklik.

Leiers van die EU bevaagteken die omvang van verandering in die VK ná 'n reeks opskrifte wat die EU se skeptisisme aandui oor Starmer se toewyding aan die herstel van verhoudinge.

Some are wondering where the substance is in Starmer's reset. The lack of clarity comes as European leaders privately express frustration about what they see as the UK's failure to carve out a cohesive new role for itself on the international stage.⁵⁴

Alvorens die EU op terugstellingsaksie reageer, word die VK se gedetailleerde uiteensetting daarvoor afgewag. Vir die EU sal daar geen à la carte – of roomskeppery – opsie vir die VK beskikbaar wees nie.

There is no perfect model for future UK-EU relations, all potential options having drawbacks rendering them somewhat unstable, and no swift negotiating path to most of them.⁵⁵

Boonop is die EU verward oor wat beskou word as die VK se nonchalante verwerping om weer by die Erasmus-uitruilprogram vir studente aan te sluit asook die min belangstelling in die EU se jeugmobiliteitsinisiatief.

Londen as 'n gevallestudie

Brexit het beduidende indiensnemingsvermindering in verskeie sektore tot gevolg gehad. 'n Opname het aan die lig gebring dat Brexit landwyd sowat twee miljoen minder werksgeleenthede veroorsaak het. 'n Ontleding deur Cambridge Econometrics, wat in opdrag van die stad onderneem is, dui aan dat Londen 290 000 minder werksgeleenthede het as wat dit sonder Brexit sou gehad het met die konstruksie- en finansiële dienstesektore wat aansienlike en nadelige gevolge ervaar het en nog steeds ondervind. Teen 2035 sal die land, post-Brexit, na verwagting 'n tekort van ongeveer drie miljoen indiensnemingsgeleenthede ervaar met ongeveer 500 000 daarvan poste wat in Londen mag wees.

Volgens die burgemeester het sy stad se ekonomie met sowat £30 miljard gekrimp en hy wys daarop dat Brexit 'n beduidende faktor in die voortslepende lewenskostekrisis is. Voorts beklemtoon hy die bewyse van hoe voedselprijsinflasie vererger het. Daarom doen hy 'n beroep op die regering om 'n stewiger samewerkende verhouding met die EU na te streef. In 2023 was die gemiddelde Brit byna £2 000 armer terwyl die gemiddelde Londenaar in dieselfde jaar amper £3 400 armer was as gevolg van Brexit.

Die ekonomiese nadeel sal na verwagting eskaleer, met meer as £300 miljard wat waarskynlik teen 2035 uit die VK se ekonomie uitgeroei sal word in die afwesigheid van ingryping, en £60 miljard oorskry van die waarde van Londen se ekonomie alleen.

Die ekonomiese nadeel sal na verwagting eskaleer met meer as £300 miljard wat waarskynlik teen 2035 uit die waarde van die Britse ekonomie uitgewis sal wees in die afwesigheid van daadwerklike ingryping. Daarvan sal £60 miljard die waarde van Londen se ekonomie verminder.⁵⁶

⁵⁴ Singh & Gye (2024).

⁵⁵ Henig (2024:2).

⁵⁶ Mayor (2024).

Die geprojekteerde jaarlikse groei in bruto toegevoegde waarde (BVA) sal na verwagting in die tydperk van 2023 tot 2035 met slegs 0,4% toeneem in die VK as geheel en 0,3% stadiger in Londen. Gevolglik word voorsien dat GVA teen 2035 onderskeidelik 10,1% en 7,5% laer sal wees vir die VK en Londen. Verder het Brexit beleggingsgroei belemmer. Teen 2035 sal belegging in die VK na verwagting met meer as 32% verminder, wat onvermydelik tot verminderde uitset sal lei. Die gevolge van hierdie onvoldoende belegging sal ook Londen se ekonomie aansienlik beïnvloed.⁵⁷

Op nasionale vlak word Starmer ook met belangrike kwessies wat beleggersvertroue moet terugwen en ekonomiese groei verseker, gekonfronteer.

... reassuring investors who have been rattled by years of instability, particularly those concerns stemming from the chaos linked with Brexit. ... Following the Labour Party's sweeping victory, many hope the chaos of Brexit politics has calmed, yet investor fears persist. ... Balancing investor interests with public sentiment toward Brexit remains complex territory.⁵⁸

In die nabye toekoms sal insigte verkry word namate Starmer sy omvattende planne vir regulering, beleggingstrategie en ekonomiese groeipogings aankondig. 'n Kritieke fase wag op die VK wat die land se toekoms aansienlik gaan beïnvloed, aangesien dit 'n nuwe identiteit moet vestig wat onafhanklik van enige vorige verbintenis met die EU sal wees. Hierdie tydvak behoort ook tot voordeel van Londen te wees.

Brexit veroorsaak stygende werkloosheid

Afgesien van ander faktore wat daadwerklik tot werkloosheid bydra, het Brexit in geen onsekere terme nie ook 'n beduidende invloed op werkloosheid in die VK. Die toename in werkloosheid het reeds 'n kommerwekkende nege miljoen kerf bereik en is 'n wesenlike probleem vir die regering. 'n Menigte veranderlikes is vir hierdie toename verantwoordelik. Elkeen hang saam met ekonomiese, sosiologiese en beleidskwessies wat mettertyd versleg het. Die regering beoog om 'n bepaalde toepassingsinisiatief te implementeer ná jare se ondoeltreffendheid om hierdie blywende probleem te probeer oplos. Veelvoudige oorsake het die toename in werkloosheid tot ongekende afmetings laat toeneem. Die ekonomie het gely onder verskeie wêreldwye probleme, insluitende Covid-19 en inflasionêre druk wat besigheidsluitings en afleggings tot gevolg gehad het. Stygende uitgawes vir energie, huispryse en voedsel plaas aansienlike druk op beide ondernemings en huishoudings. Brexit het tot veranderinge aan die arbeidsmark, onderbrekings in voorsieningskettings en 'n afname in die beskikbaarheid van laergeskoolde werkers gelei en dit het weer werkverliese in sektore veroorsaak wat grotendeels op EU-arbeid aangewese was, soos landbou en nywerheid. Daar is 'n groeiende verskil tussen die vereistes wat werkloos stel en dit wat maatskappye kan bied. Op talle gebiede, insluitende gesondheidsorg en tegnologie, word aansienlike tekorte aan geskoolde personeel ervaar terwyl miljoene werkloos bly weens onvoldoende vaardighede of opleiding. Die regering staar toenemende druk in die gesig om werkloosheid te verminder en die fiskale tekort as gevolg van Brexit te takel. Nietemin word die strategie om individue in posisies te dwing wat onvanpas of nie geskik is vir hul bevoegdhede nie, nie as 'n lewensvatbare oplossing beskou nie – dit

⁵⁷ Cambridge (2024).

⁵⁸ Opinion (2024).

is bloot 'n oppervlakkige middel wat ten doel het om werkloosheidstatistiek te verbeter en te poog om die post-Brexit-ekonomie te herstel.

What's more, this tactic sidesteps the very real problems created by Brexit and the rushed, uninformed decision-making process behind it. The immigration issue was used as a key selling point to push the vote, and yet the so-called "solution" to immigration is far from over.⁵⁹

Die progressiewe onttrekking van hul reg om in die VK te werk het Europese burgers se werksgeleenthede aansienlik bemoeilik wat tot 'n beduidende arbeidstekort gelei het, veral in noodsaaklike areas soos gesondheidsorg en vervoer. Hierdie tekort het probleme veroorsaak om produksie- en diensvlakke in die VK te handhaaf, wat ekonomiese groei belemmer en skuld vererger. Die Covid-19-pandemie, die inval in Oekraïne, Brexit en inflasie is alles faktore wat rampspoedig vir bouondernemings is. Van 2019 tot 2023 het 43% van nuutgestigte konstruksiefirmas hul bedrywighede gestaak.⁶⁰

Die mees onmiddellike gevolg van die toenemende skuld is die druk wat dit op staats-instellings plaas. Die regering het finansiële hulpbronne verminder namate toenemend geleen moes word om skuld te bestuur. Dit het daartoe gelei dat talle verpleegkundiges hul beroep verlaat het weens bedenklieke werksomstandighede en onvoldoende vergoeding. Dit belemmer die verskaffing van doeltreffende pasiëntesorg. Die situasie het ná Brexit so versleg, omdat die Nasionale Gesondheidsdiens (NHS)⁶¹ afhanklik was van werkers uit die EU, wat nou heel waarskynlik nie werk in die VK sal soek nie weens die nuwe immigrasieregulasies wat met Brexit ingestel is. Die blywende gevolge van Brexit is aansienlik groter. Voorstanders van Brexit het aangevoer dat die uittrede aan die VK volle gesag oor sy wette en handelsbeleid sal verleen. Die ekonomie het egter onmiddellik nadelige gevolge begin beleef en op ander lewensterreine het ook verdere nadele bygekom. Só moet Starmer rekening hou met oorvol tronke, onveilige grense, verswakkende skoolinfrastruktuur, gebroke staatsfinansies en deurlopende kinderarmoede. Hy het wel begin deur die probleme aan die vorige konserwatiewe regerings toe te skryf, maar erken dat kommer oor die VK se verhoogde immigrasiekoers regverdig is en onderneem om die konserwatiewes te oortref in hul pogings tot grensbeheer.

Consequently, Brexit did not only jeopardise the interests of the country's various sectors but also posed a threat to its economy. Left without access to many other sources of labour, specific sectors, such as agriculture and healthcare, suffered labour shortages because most of the people that the former drew from different European nations were mainly recruited in Britain.⁶²

Gevolge van Brexit op kultuuraangeleenthede en ander sektore

Dit is ook op kulturele vlak waar die gevolge van Brexit op voetsoolvlak gevoel word. Die Arbeidersregering het onderneem om 'n ooreenkoms te bereik vir kunstenaars uit die VK om na Europa te toer as een van sy drie hoofambisies vir die verbetering van betrekkings met die EU. Sedert Brexit kan kunstenaars egter nie vir langer periodes as 90 dae uit elke 180 dae

⁵⁹ Jones (2024).

⁶⁰ 43% of new construction companies failed in last five years (2024).

⁶¹ Die NHS is die openbare gefinansierde gesondheidsorgstelsel in Engeland en een van die vier NHS-stelsels in die VK.

⁶² UK's Debt Hits (2024).

Europa besoek nie. Die oorspronklike ooreenkoms was veronderstel om verbeterde toegang tot die EU vir Britse professionele persone en verminderde grenskontroles op voedsel- en drankuitvoere te behels. Brussel is egter nie bereid om daartoe in te stem nie en dit het Starmer se hoop op 'n herstel van verhoudinge 'n knou toegedien. Die EU beskou so 'n reëling as onmoontlik omdat dit die herbedinging van die TCA sal vereis en die VK is vaag oor die aanvaarding van die betrokkenheid van die EG in die heronderhandeling daarvan.⁶³

Verder het die VK se beeëindiging van deelname aan die Erasmus-onderwysprogram ná Brexit opvoedkundige uitruilings tussen die VK en Europese lande aansienlik bemoeilik. Die Erasmus-uitruilingsprogram was 'n sleutel-inisiatief van die EU wat studentemobiliteit bevorder en studente in staat gestel het om vir tydperke in Europa te studeer terwyl hulle finansiële ondersteuning ontvang het. Die program is geprys vir die bevordering van kulturele uitruiling en akademiese samewerking, maar die VK het amptelik sy deelname aan die Erasmus-inisiatief op 1 Januarie 2021 gestaak. Hierdie besluit is verder beïnvloed deur die regering se kommer oor die koste daaraan verbonde om verder aan die program deel te neem, wat na raming aansienlik hoër was as die voordele wat ontvang is. Veldtogte vir die VK se hertoetreding tot die skema is aan die gang. Maar Brussel beskou die voorwaardes vir die VK om deel van die Erasmus-program te bly as te duur en dat Britte se swak vaardighede in Europese tale 'n wanbalans veroorsaak het tussen die aantal VK-studente wat oorsee reis en EU-studente wat na die VK gaan.⁶⁴

Starmer se verwerping van hierdie program en alles wat daarmee gepaard gaan, het vrese laat ontstaan dat hy besig is om sy eie rooilyne te skep wat netso rampspoedig as May s'n sal wees.

Starmer's swift rejection of EU priorities such as establishing a youth mobility scheme and rejoining the Erasmus exchange program has gone down badly in European capitals and is taking a toll on early optimism about the new British government.⁶⁵

Starmer se houding oor die EU se aanbevelings aan die VK om die beweging van jong individue tussen die VK en die EU te vergemaklik, sal 'n beduidende aanduiding van sy benadering tot die EU wees.⁶⁶ Hy het sy voorneme uitgespreek om verby die Brexit-era te beweeg en 'n meer pragmatiese en volwaardige verhouding met die EU te vestig, maar weerhou tans doelbewus sy voornemens.⁶⁷ Dit het tot gevolg dat die uiteindelijke uitslag ongetwyfeld politieke problematies sal bly. Diplomate van die EU het reeds gewaarsku dat hy nie 'n gladde proses moet verwag nie. By die EU is daar voortdurend kommer oor die kieskeurigheid van die VK, wat komende onderhandelinge kan oorskadu.⁶⁸ Europese diplomate is ontsteld dat hy nie van plan skyn te wees om sy standpunt oor die jeugmobilitateitsprogram te wysig nie. Indien dit wel die geval gaan wees, sal dit volgens die siening van die EU nutteloos wees om meer ingewikkelde onderhandelinge oor verdediging of handel te begin sonder dat ooreenkoms oor hierdie aangeleentheid vooraf bereik is. Brussel beskou jeugmobilitateit as 'n wederkerige reëling vir die VK se belange waarvan nou verwag word dat dit bevorder sal word.

⁶³ Foster (2024b).

⁶⁴ The UK is poorer without Erasmus (2024).

⁶⁵ Stone (2024).

⁶⁶ Stacey & O'Carroll (2024).

⁶⁷ Blewett & Stone (2024).

⁶⁸ Foster (2024b).

A scheme to allow British under-30s to live and work in the EU has been flatly rejected. Why punish them for older voters' mistakes?⁶⁹

Burokratiese struikelblokke skep logistieke nagmerries vir die musiekbedryf – iets wat moontlik die toekoms van opkomende kunstenaars en die VK se status as 'n kulturele sentrum in gevaar kan stel.

Since 2016, *Thank EU for the Music* has been raising awareness about the devastating consequences of Brexit on the music industry.⁷⁰

Oor vervoer word maatskappye aangemoedig om voorsieningsnetwerke onafhanklik van die enkelmark te herstruktureer ten einde die nadelige uitwerking van die TCA te verlig. Die Konserwatiewe Party se ambisieuse strategieë om voordeel te trek uit Brexit het oorwegend tot mislukkings gelei, wat veral deur die gebrekkige uitvoering van die konsep van vryhawens geïllustreer word. Aanvanklik is daardie konsep bevorder as 'n beduidende voordeel om die EU te verlaat, omdat vryhawens as transformerende sentrums vir handel en belegging gekenmerk word. Desnieteenstaande die opgewondenheid het skaars ses maatskappye van die vryhawebenedering gebruik gemaak. Benewens die onbevredigende resultate vir vryhawens het die openbare mening toenemend ontnugtering met die party se bestuur van Brexit getoon.⁷¹ In sy artikel verwys Knight na die reeks negatiewes waarmee die Britte te make kry. So word verhoogde indiensnemingsyfers en immigrasiegetalle verbloem. 'n Nasionale werklikheid het ontstaan wat deur onvoldoende lone, onstabiele indiensneming en volgehoue onderinvestering gekenmerk word. Die treine is laat. Die verkeer is oorlaai. Die eiendomsmark is benard. Britse boere staar uitdagings in die gesig as gevolg van burokratiese hindernisse wat met post-Brexit-omgewingssubsidieprogramme verband hou. Tans het die VK die hoogste energie-uitgawes van alle ontwikkelde lande. Die afname van 23,6% in die volume voedsel- en drankuitvoere na die EU is bekend en saam daarmee die vermindering van 4,3% in waarde.

Overnight, and against the will of its leaders, the country abandoned its economic model – as the Anglo-Saxon gateway to the world's largest trading bloc – and replaced it with nothing at all.⁷²

Die ekonomie het in alle opsigte sy produktiwiteit verloor.

Met toerisme is die VK besig om sy status as 'n voorste toerismebestemming te verloor. Dit word toegeskryf aan stygende koste en die uitskakeling van die VK se belastingvrye inkopieplan. As gevolg hiervan sal die VK jaarliks 890 000 besoekers uit Europa verbeur, wat lei tot 'n begrotingstekort van £590 miljoen weens die verbod op ID-kaarte. Meer as 200 miljoen voornemende reisigers uit Europa besit ID-kaarte maar nie paspoorte nie.

Slot

Kenners voorsien dat Brexit teen 2035 'n koste van £311 miljard vir die ekonomie van die VK sal meebring. Alhoewel politieke slagspreuke en die belofte om beheer terug te neem voorheen in die Brexit-toneel en -debat oorheers het, word die implikasies van die onttrekking

⁶⁹ Williams (2024).

⁷⁰ Ditch the 'mood music' (2024).

⁷¹ Blackhurst (2024).

⁷² Knight.

al hoe duideliker. Die gepaardgaande koste is buitensporig en vermeerder net. Brexit is voorgehou as die weg na welvaart, gepaardgaande met beloftes van nuwe handelsooreenkomste, verhoogde soewereiniteit en ekonomiese groei. Ná die vyfde herdenking van die amptelike onttrekking uit die EU is die ekonomiese gevolge onbetwisbaar. Die finansiële reperkussies van Brexit manifesteer steeds meer en meer, en die ekonomiese las sal voortduur, wat die VK op die lang termyn nog ernstiger mag knou.

Brexit het voorsieningsnetwerke ontwrig, die koste van ingevoerde goedere verhoog en inflasionêre druk vererger. Gesinne in die hele VK ervaar die gevolge by die betaalpunt aangesien voedselpryse vinniger eskaleer as verdienste, terwyl energiekoste en ander benodighede aanhou styg. Die ekonomie sal na verwagting in die afsienbare toekoms aanhou om te onderpresteer.

Politicians may argue over the merits of sovereignty or global trade deals, but one fact is becoming crystal clear: Brexit is an economic self-inflicted wound. The question now is, how long will the UK keep paying for it?⁷³

Die produktiwiteit van die VK het sedert die finansiële krisis in 2008 en 2009 gestagneer en met Brexit se aansienlike uitwerking op die ekonomie word pogings bemoeilik om betrekkinge met die EU te herstel sonder aansienlike diplomatieke en politieke investering.

Brexit en die EU was die twee onderwerpe wat Britse politiek vir die vorige nege jaar oorheers het. Tydens die verkiesingstryd wat die algemene verkiesing in Junie 2024 voorafgegaan het, is hierdie onderwerpe skaars genoem. Die Arbeidersparty was moontlik versigtig om vorige kontroversie te hersien en het 'n berekende benadering gekies wat bekwaamheid en stabiliteit vooropgestel het eerder as om betrokke te raak by hewige historiese debatte. Terselfdertyd het die Konserwatiewes, in plaas daarvan om die ingewikkelde nagevolge van Brexit daadwerklik te takel, breedvoerig op anti-opposisie-retoriek staatgemaak en enige wesentlike diskoers oor die kwessie vermy, wat voorheen hul agenda in beslag geneem het.

Starmer se strategie bly steeds om prioriteit aan ekonomiese stabiliteit te gee met gepaardgaande pogings om die VK se aansien internasionaal te herstel saam met die hervestiging van verhoudings met Europa en die aandag aan klimaatskwessies en skakeling met die Globale Suide.

Die VK se verhouding met die EU is steeds 'n politieke omstrede kwessie aangesien die publiek steeds geraak word deur die verdelende diskoers van die Brexit-era. Die huidige verhouding tussen die EU en die VK word gereguleer deur die TCA wat in 2020 tydens Johnson se bewind ingestel is. Die huidige regering erken dat enige poging om die uitgebreide debat oor Brexit weer te begin, politieke nadelig kan wees.

Die EU word op sy beurt met eie kwessies opgesaai, insluitende die oorlog in Oekraïne, ekonomiese probleme, die opkoms van verregse bewegings in verskeie lidstate en same-sprekings oor die EU se oostelike uitbreiding. Die verbetering van betrekkinge met die VK blyk minder dringend te wees. Die TCA wat aansienlik bevooroordeel teenoor die EU is, is steeds van krag en ondanks die naderende hersiening, is daar minder geneigdheid vir 'n omvattende hersiening. Nietemin bly die VK vir die EU 'n voorkeur ekonomiese bestemming met handel met die VK wat die afgelope jaar gestyg het.⁷⁴

Ná Brexit het die reise van veral musikante, studente en jong professionele persone al hoe meer uitdagend en duur geword. Vir die EU skep dit 'n verdere tergende vraag omdat hy

⁷³ Peat (2024a).

⁷⁴ Malhotra & Chamberlain (2024).

streef na die VK se herintegrasie by die Erasmus-uitruilprogram. Alhoewel daar by die VK wel die begeerte bestaan om burokratiese struikelblokke en uitgawes vir visums te minimaliseer, is die herinstelling van vrye beweging, al is dit net op hierdie uitruilskema van toepassing, nie 'n opsie nie. Dit sal een van die kernbeginsels van Brexit weerspreek. Die wedersydse erkenning van professionele grade is 'n verdere komplekse aangeleentheid wat verwickeld is met die interne mark waarin die VK nie belangstel om betrokke te raak nie.

Dit is onwaarskynlik dat die VK weer by die EU sal aansluit. Onderhandelinge sou uitgerek wees en terme sou minder voordelig wees. Kernbeginsels, soos die wat die EG betrek, sal prysgegee moet word. Die skeptiese deel van die publiek sal van 'n ommekeer oortuig moet word en dit word op hierdie tydstip as onuitvoerbaar beskou. Verder is die EU besig om 'n eie evolusie te ondergaan wat na verwagting ooswaarts sal uitbrei en sy fiskale vereistes sal aanvul. Die mees lewensvatbare terrein vir samewerking tussen die VK en die EU blyk op die gebied van veiligheid en verdediging te wees, wat die Arbeidersparty in hul verkiesingsmanifes as 'n veiligheidsvennootskap beklemtoon het. Die VK se onwrikbare finansiële en militêre bystand aan Oekraïne het die VK se posisie in die post-Brexit-era in terme van Europese veiligheid ferm gevestig. Verder versterk Starmer se prioritisering van die Euro-Atlantiese arena hierdie vooruitsigte. Tans is 'n aansienlike verandering in die verhouding tussen die VK en die EU onwaarskynlik gedurende die ampstermyn van die Arbeiders. Die party is begerig om eerder op ander suksesse te konsentreer en dit uit te bou, soos die verbetering van betrekkinge met Indië en die VSA.

Brexit het vir verhoogde hindernisse ten opsigte van handel, kapitaalbeweging en arbeidsmobiliteit gesorg wat uitset en indiensneming in beide die VK en EU-lidstate beïnvloed. Die VK was eens een van die belangrikste handelsvennote van die EU se 27 lidstate met ongeveer 13% handel in produkte en dienste. Benewens bilaterale kommersiële betrekkinge was daar 'n beduidende voorsieningsketting vir handelsverbindings tussen die EU-27 en die VK. Die VK se uittrede uit die EU en saam daarmee die interne mark en die doeane-unie het handels- en oorgrensbeperkings ingestel wat voor 1 Januarie 2021 afwesig was. Die reperkussies vir openbare administrasies, ondernemings en burgers was onvermydelik, omvangryk en diepgaande, ten spyte van die bepalinge in die TCA. Die blywende gevolge van Brexit kom steeds na vore. Die staking van vrye beweging tussen die VK en die EU het tot 'n afname in netto immigrasie uit die EU gelei. Dit het weer tot arbeidstekorte in nywerhede, soos toerisme en vervoer in die VK gelei. Gevolglik het die implementering van nuwe immigrasieregulasies gelei tot 'n geraamde tekort van ongeveer 330 000 werkers in die VK se arbeidsmark, wat nywerhede wat grotendeels van buitelandse arbeid afhanklik is, nadelig beïnvloed. Die hoeveelheid Britse migrante wat in die Eurosone woon, is onbeduidend in verhouding tot die bevolking van die Eurogebied. Mettertyd het daar 'n geleidelike toename plaasgevind. Die Eurostreek was histories 'n netto uitvoerder van migrante na die VK in alle vaardigheidsvlakke. Die staking van vrye migrasie uit EU-lande het die arbeidsaanbod in die VK beperk. Netto immigrasie uit die EU het afgeneem in sektore wat veral afhanklik is van trekarbeid. Baie is nadelig beïnvloed en arbeidstekorte in verskeie nywerhede het vererger. Hierdie beperking het nie net die indiensnemingskoerse beïnvloed nie, maar ook bedryfsuitgawes vir ondernemings verhoog. Die uiteindelijke ekonomiese gevolge sal waarskynlik jare neem om te manifesteer totdat beide partye ten volle by hul nuwe verhouding aangepas het.

Brexit het aansienlike politieke omwenteling in die VK tot gevolg gehad. Die onderhandeling van onttrekkingsvoorwaardes het onvermydelik verdeeldheid binne prominente politieke partye veroorsaak wat tot bedankings en veranderinge in leierskap gelei het. Die verwickeldheid

ten opsigte van verbandhoudende kwessies soos die Noord-Ierland-protokol het politieke diskoers en probleme vererger.

Brexit het uitgebreide reperkussies vir die VK op ekonomiese, indiensnemings- en politieke terreine gehad. Die verwagte voordele om die EU te verlaat, het gou vervaag met die opduik van aansienlike ekonomiese probleme, soos verminderde groei in die BBP, verhoogde handelshindernisse, verminderde beleggings en werkverliese. Brexit het partydinamika en bestuursraamwerke getransformeer, terwyl vroeë toekomstige beleidsdoelwitte gestel is. Die voortgesette gevolge het beduidende langtermynimplikasies vir die VK se ekonomie en samelewing veroorsaak. So het die regering gesondheid- en veiligheidsinspeksies op voedsel-invoere vanaf die EU by vyf geleenthede binne die bestek van drie jaar uitgestel weens kommer dat bykomende regulasies voedselkoste sou verhoog en noodsaaklike voorrade ontwrig. Tog het Brexit die VK se inflasiekoers aansienlik vererger deur sy primêre handelsverhouding te ontwrig, die waarde van die geldeenheid te verminder en die koste van invoere te verhoog.

Verbeterde handelsverbindings met die EU is noodsaaklik vir Starmer se primêre doelwit van verbeterde ekonomiese groei en 'n nuwe inisiatief met betrekking tot die EU. Dit gaan 'n uitgerekte poging verg. Selfs al sou hy gedeeltes van Brexit wou omkeer – om alle aspekte daarvan ongedaan te wil maak, sal 'n onbegonne taak wees – sal hy gou ontdek dat, sover dit die EU betref, minimale gesag binne sy vermoë is!

Aan die een kant het Starmer binnelands met die politieke druk van ongeduldige Euroskeptici te make wat vermoed dat hy van plan is om die land se belange in die gedrang te bring. Aan die ander kant wag daar op hom die ontnugterde burokrasie in Brussel wat moeg is vir die hele Brexit-saga. So sal die wysingsonderhandelinge oor die TCA meer uitdagend wees as byna enige ander kwessie waarmee hy te kampe gaan kry. Amptenare is bekommerd dat Starmer die meer beskeie herstel met die EU wat hy beoog om te bereik in gevaar stel deur openbare uitsprake te maak sonder om doelwitte af te baken aangesien hy toelaat dat eksterne stemme sy narratief dikteer.⁷⁵

BIBLIOGRAFIE

Boeke en artikels

- Alabrese, Eleonora; Edenhofer, Jacob; Fetzer, Thiemo; Wang, Shizhuo. 2024. Levelling up by levelling down? The economic and political costs of Brexit. *UK in a Changing Europe*, 4 September 2024. <<https://ukandeu.ac.uk/levelling-up-by-levelling-down-the-economic-and-political-costs-of-brexit/>>
- Anil, Pratinav. 2024. Keir Starmer: a technocrat without a plan – The PM's vision is politically incoherent. *UnHerd*, 28 September 2024. <<https://unherd.com/2024/09/keir-starmer-a-technocrat-without-a-plan/#:~:text=September%2028,%202024%208mins.%20Two%20episodes>>
- Bastani, Aaron. 2024. The Left is coming for Starmer – Labour's woes are just beginning. *UnHerd*, 23 September 2024. <<https://unherd.com/2024/09/the-left-is-coming-for-starmer/#:~:text=September%2023,%202024%206mins.%20As%20Labour>>
- Blackhurst, Chris, 2024. How the big Tory idea to make Brexit work turned into (another) failure, *The Independent*, 29 September 2024. <<https://www.independent.co.uk/voices/how-the-tories-big-idea-to-make-brexit-work-turned-into-another-failure-b2619967.html#:~:text=Boris%20Johnson%20and%20Rishi%20Sunak%20talked>>
- Blewett, Sam & Stone, Jon. 2024. British government split over new-look Brexit deal, *Politico*, 2 October 2024. <<https://www.politico.eu/article/british-government-new-look-brexit-deal-keir-startmer->

⁷⁵

McGee (2024a).

- youth-mobility/?utm_source=email&utm_medium=alert&utm_campaign=British%20government%20split%20over%20new-look%20Brexit%20deal>
- Bloom, Jonty. 2024. Brexit is getting worse. *The New European*, 17 September 2024. <<https://www.theneweuropean.co.uk/jonty-bloom-uk-brexit-is-getting-worse/>>
- Boscia, Stefan & Blewett, Sam. 2024. Nigel Farage is right: Britain's Remainers are back. *Politico*, 20 September 2024. <https://www.politico.eu/article/nigel-farage-britain-tory-government-europe-conservatives/?utm_source=email&utm_medium=alert&utm_campaign=Nigel%20Farage%20is%20right%3A%20Britain%E2%80%99s%20Remainers%20are%20back>
- Bunn, George. 2024. Tony Blair blames mass immigration on Brexit as he tells Keir Starmer to reestablish close links with EU. *GB News*, 8 September 2024. <<https://www.gbnews.com/news/tony-blair-mass-immigration-brexit-starmer-reestablish-close-links-eu>>
- Coles, John. 2024. Brexit 'veterinary failures' costing UK meat sector millions per year. *HeraldWales*, 21 September 2024. <<https://www.herald.wales/national-news/farming/brexit-veterinary-failures-costing-uk-meat-sector-millions-per-year/>>
- Corbett, Richard. 2024. What should Labour aim for in Europe? *Social Europe*, 3 September 2024. <<https://www.socialeurope.eu/what-should-labour-aim-for-in-europe>>
- Dathan, Matt. 2024. Brexit blunder delays Border Force fleet replacement until 2030. *The Times*, 18 September 2024. <<https://www.thetimes.com/uk/politics/article/brexit-blunder-delays-border-force-fleet-replacement-until-2030-mc60bbkbg>>
- Davies, Cleo. 2023. The impact of Brexit: polity, politics, policy. *Journal of European Integration*, 45(6) 963-969. <<https://doi.org/10.1080/07036337.2023.2236423>>
- Du, Jun; Satoglu, Emine & Shepotylo, Oleksandr. 2023. How did Brexit affect UK trade? *Contemporary Social Science*, 18(2), 266-283. <<https://doi.org/10.1080/21582041.2023.2192043>>
- Du, Jun; Shepotylo, Oleksandr & Shi, Yujie. 2024. Outbound: UK Trade Post Brexit, 2024. *Aston University's Centre for Business Prosperity*. <<https://www.aston.ac.uk/research/bss/research-centres/business-prosperity/publications-and-reports>>
- Egan, Michelle & Webber, Mark. 2023. Brexit and 'Global Britain': role adaptation and contestation in trade policy. *International Politics*. 14 September 2023. <<https://doi.org/10.1057/s41311-023-00503-2>>
- Eksteen, Riaan. 2019(a). Brexit – The ECJ Conundrum for the UK. *American Bar Association's Newsletter*.
- Eksteen, Riaan. 2019(b). *The Role of the Highest Courts of the United States of America and South Africa, and the European Court of Justice in Foreign Affairs*. The Hague: Asser Press/Springer.
- Eksteen, Riaan. 2019(c). Brexit se politieke en ekonomiese nagevolge en historiese realiteite. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 59(2):265-291.
- Eksteen, Riaan. 2020. Brexit: Volgende uitdagings vir 'n nuwe era. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 60(1): 241-245.
- Foster, Peter. 2024a. Brexit is 'stifling' exports and imports, report finds, *Financial Times*, 17 September 2024. <<https://www.ft.com/content/21b2fcc5-bfe8-4b27-adab-702c4eb0f0c4?s=09#:~:text=September%2016%202024.%20Brexit%20is%20having>>
- Foster, Peter. 2024(b). Keir Starmer looks for post-Brexit 'reset' in meeting with EU leaders, *Financial Times*, 1 Oktober 2024. <<https://www.ft.com/content/0e7d4f56-dbf8-4aad-bc6f-6f993598362d>>
- Foster, Peter & Bounds, Andy. 2024. EU rules out loosening post-Brexit curbs on UK touring musicians. *Financial Times*, 3 September 2024. <<https://www.ft.com/content/edca9baf-3db1-4c9f-a8f3-7d9617a70356?shareType=nongift>>
- Gibbins, Justin. 2020. Theorizing Brexit: UK/EU Relations and International Relations Theory. *The International Virtual Conference on Social Sciences*. 1-13. <https://www.researchgate.net/publication/342787215_Theorizing_Brexit_UKEU_Relations_and_International_Relations_Theory> DOI: 10.33422/ivcss.2020.05.155.
- Greig, Geordie & Maddox, David. 2024. Brexit failed – and it triggered mass immigration, Tony Blair says. *Independent*, 7 September 2024. <<https://uk.news.yahoo.com/brexit-failed-triggered-mass-immigration-145949797.html>>
- Harris, Katie. 2024. Brexiteer erupts as Theresa May blames Boris Johnson and Liz Truss for Tory woes. <<https://www.msn.com/en-gb/news/uknews/brexit-erupts-as-theresa-may-blames-boris-johnson>>

- and-liz-truss-for-tory-woes/ar-BB1myUu8?ocid=hwminus&apiversion=v2&noservercache=1&d
omshim=1&renderwebcomponents=1&wseo=1&batchservertelemetry=1&noservertelemetry=1>
- Head, Tom. 2024. We did not take back control – we weakened ourselves – Tony Blair nails Brexit. *The London Economics*, 8 September 2024. <<https://www.thelondoneconomic.com/politics/tony-blair-brexit-immigration-382527/>>
- Henig, David. 2024. Negotiating Uncertainty in UK-EU Relations: Past, Present, and Future. *European Centre for International Political Economy (ECIPE) Policy Brief – No. 17/2024*, September 2024. <<https://ecipe.org/publications/negotiating-uncertainty-uk-eu-relations/>>
- Holden, Patrick. 2017. Brexit: An international relations perspective. *University of Plymouth: Academic commentary*. <<https://www.plymouth.ac.uk/alumni/invenite/brexit-an-international-relations-perspective>>
- Jones, Andrew. 2024. Unemployment Levels Hit 9 Million DWP Crackdown. *Disabled Entrepreneur UK*, 21 September 2024. <<https://disabledentrepreneur.uk/unemployment-levels-hit-9-million-dwp-crackdown/>>
- Joshi, Jitendra. 2024(a). Negative impacts of Boris Johnson's post-Brexit EU trade deal 'only going to get worse'. *The Evening Standard*, 11 September 2024. <<https://www.msn.com/en-us/money/other/negative-impacts-of-boris-johnsons-post-brexit-eu-trade-deal-only-going-to-get-worse/ar-AA1qH3jF>>
- Joshi, Jitendra. 2024(b). Negative impacts of Boris Johnson's post-Brexit EU trade deal 'only going to get worse'. *The Standard*, 17 September 2024. <<https://www.standard.co.uk/news/politics/brexit-trade-eu-damage-european-union-aston-business-school-b1182444.html>>
- Jun, Du; Liu, Xingyi; Shepotylo, Oleksandr & Shi, Yulie. 2024. *Unbound: UK Trade post-Brexit. Centre for Business Prosperity – Aston University Research Paper*, 16 September 2024, 5. <<https://www.aston.ac.uk/sites/default/files/2024-09/Full%20Report.pdf>>
- Knight, Sam. 2024. What have Fourteen Years of Conservative Rule done to Britain? *The New Yorker*, 25 March 2024. <<https://www.newyorker.com/magazine/2024/04/01/what-have-fourteen-years-of-conservative-rule-done-to-britain>>
- Landler, Mark. 2024. How the Tories lost Britain: Brexit and immigration upended their 14-year reign – setting the stage for a pitched battle to remake British conservatism. *The New York Times Magazine*, 29 August 2024. <<https://www.nytimes.com/2024/08/29/magazine/uk-politics-tories-conservatives.html>>
- Lazowski, Adam & Cygan, Adam (eds). 2022. *Research Handbook on Legal Aspects of Brexit*. Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Loussouarn, Sophie (ed.). 2022. *Brexit and its aftermath*. London: Bloomsbury academic. ISBN: 978-0755640782.
- Maddox, David. 2024. John Major backs Tony Blair over Brexit's immigration impact. *The Independent*. 19 September 2024. <<https://www.the-independent.com/news/uk/politics/tory-rwanda-plan-john-major-brexit-b2614401.html>>
- Malhotra, Shairee & Chamberlain, Noah. 2024. With The Tories Gone, What's Next For EU-UK Relations? – Analysis. *EurasiaReview*, 21 September 2024. <<https://www.eurasiareview.com/21092024-with-the-tories-gone-whats-next-for-eu-uk-relations-analysis/>>
- McBride, Oliver. 2024. UK Fisheries said the consequences of government inaction have been devastating. *The Fishing Daily*, 27 September 2024. <<https://thefishingdaily.com/latest-news/uk-fisheries-ltd-criticises-failure-to-secure-fair-fishing-deal/>>
- McGee, Luke. 2024(a). Operation softer Brexit: Inside the Whitehall plan to achieve Starmer's EU reset. *Inews*, 3 September 2024. <<https://inews.co.uk/news/politics/inside-whitehall-plan-achieve-eu-reset-3257360>>
- McGee, Luke. 2024(b). Remainers still don't understand Brexit. *Inews*, 11 September 2024. <<https://inews.co.uk/opinion/remainers-still-dont-understand-brexit-3271967>>
- Novy, Dennis; Sampson, Thomas & Thomas, Catherine. 2024. Brexit and UK trade. *Centre for Economic Performance (London School of Economics and Political Science, Paper No. CEPEA058)*, June 2024. <<https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/ea058.pdf>>
- O'Carrol, Lisa. 2024. UK must stop being naive over resetting relations with EU, thinktank says. *The Guardian*, 18 September 2024. <<https://www.theguardian.com/politics/2024/sep/18/uk-must-stop->

- being-naive-over-resetting-relations-with-eu-thinktank-says?utm_term=66f41ae566ba13ce9e387461580f0f4b&utm_campaign=ThisIsEurope&utm_source=esp&utm_medium=Email&CMP=thisiseurope_email>
- Oliver, Tim. 2023. Reflections: the UK after Brexit. *International Politics*, 1-18, 3 Junie 2023. DOI: 10.1057/s41311-023-00472-6.
- Omer, Nimo. 2024. Will Labour lift the gloom at its first conference in power? *The Guardian*, 23 September 2024. <https://www.theguardian.com/world/2024/sep/23/monday-briefing-will-labour-lift-the-gloom-at-its-first-conference-in-power?utm_source=whatsappchannel>
- Peat, Jack. 2024(a). The £311 billion Brexit Bill: A stark reminder of how much leaving the EU will cost the UK by 2035. *The London Economic*, 16 September 2024. <<https://www.thelondoneconomic.com/business-economics/economics/the-311-billion-brexit-bill-a-stark-reminder-of-how-much-leaving-the-eu-will-cost-the-uk-by-2035-382851/>>
- Peat, Jack. 2024(b). Brexit red tape causes UK-EU goods trade to slump – and the problem is getting worse. *The London Economic*, 17 September 2024. <<https://www.thelondoneconomic.com/business-economics/brexit-red-tape-causes-uk-eu-goods-trade-to-slump-and-the-problem-is-getting-worse-382902/>>
- Portes, Jonathan. 2023. The impact of Brexit on the UK economy: Reviewing the evidence. *VoxEU*, 7 Jul 2023. <<https://cepr.org/voxeu/columns/impact-brexit-uk-economy-reviewing-evidence#:~:text=Two-thirds%20of%20the%20British%20public%20think>>
- Rankin, Jennifer. 2024. Germany and France call for Europe-wide deal with UK on migration. *The Guardian*, 24 September 2024. <https://www.theguardian.com/uk-news/2024/sep/24/germany-and-france-call-for-europe-wide-deal-with-uk-on-migration?utm_term=66f41ae566ba13ce9e387461580f0f4b&utm_campaign=ThisIsEurope&utm_source=esp&utm_medium=Email&CMP=thisiseurope_email>
- Sampson, Thomas. 2017. Brexit: The Economics of International Disintegration. *Journal of Economic Perspectives*. 31(4) 163-184. <<https://doi.org/10.1257/jep.31.4.163> doi=10.1257/jep.31.4.163>
- Savage, Michael. 2024. Keir Starmer now less popular than Rishi Sunak, poll suggests. *The Guardian*, 21 September 2024. <<https://www.theguardian.com/politics/2024/sep/21/honeymoon-over-keir-starmer-now-less-popular-than-rishi-sunak>>
- Saeidabadi, Mohammad & Mohammadpour, Sam. 2020. Brexit and the English School of International Relations: A Theoretical Study. *Journal of World Sociopolitical Studies*, 4(2), 213-240. <https://www.researchgate.net/publication/363405443_Brexit_and_the_English_School_of_International_Relations_A_Theoretical_Study> DOI: 10.22059/WSPS.2021.318224.1196
- Simpson, Jack & Giuffrida, Angela. 2024. EU plant exporters turning backs on UK over post-Brexit border checks, says trade group. *The Guardian*, 24 September 2024. <https://www.theguardian.com/business/2024/sep/24/eu-plant-exporters-turning-backs-on-uk-over-painful-border-checks-says-trade-group?utm_term=66f41ae566ba13ce9e387461580f0f4b&utm_campaign=ThisIsEurope&utm_source=esp&utm_medium=Email&CMP=thisiseurope_email>
- Singh, Arj & Gye, Hugo. 2024. EU fears own goal on youth mobility as Starmer pushes for softer Brexit, *INews*. 5 October 2024. <<https://inews.co.uk/news/politics/eu-fears-own-goal-on-youth-mobility-keir-starmer-softer-brexit-3309319>>
- Singh, Arj; Chaplain, Chloe & Elliott, Francis. 2024. Brexit is back with a bang at Labour conference, but who will blink first? *Inews*, 25 September 2024. <<https://inews.co.uk/news/politics/brexit-back-bang-labour-conference-who-blink-first-3292750>>
- Sloan, Geoffrey. 2020. The Geo-politics of Post-Brexit Britain. Foreign Policy Research Institute. 21 June 2020. <<https://www.fpri.org/article/2020/06/the-geopolitics-of-post-brexit-britain/>>
- Southwood, Ben. 2024. Why Britain has stagnated. *Foundations*, 21 September 2024. <<https://www.bensouthwood.co.uk/p/foundations-why-britain-has-stagnated>>
- Springford, John. 2024. Brexit, four years on: Answers to two trade paradoxes. *Insight: Centre for European Reform*, 25 January 2024. <https://www.cer.eu/sites/default/files/insight_JS_brexit-trade_25.1.24.pdf>
- Stacey, Kiran & O'Carroll, Lisa. 2024. EU to offer new youth mobility scheme in test of Labour 'reset' with Brussels, *The Guardian*, 20 September 2024. <<https://www.theguardian.com/world/2024/sep/20/eu-youth-mobility-proposal-uk>>

- Stone, John. 2024. Brussels questions whether Starmer really wants a Brexit reset. *Politico*, 12 September 2024. <https://www.politico.eu/article/keir-starmer-european-union-brexit-relationship-reset/?utm_source=email&utm_medium=alert&utm_campaign=Brussels%20questions%20whether%20Starmer%20really%20wants%20a%20Brexit%20reset>
- Von Ondarza, Nicolai. 2024. The UK and the EU: New Opportunities, Old Obstacles. *Stiftung Wissenschaft und Politik*, 5 Julie 2024. <<https://www.swp-berlin.org/10.18449/2024C27/>>
- Webb, Dominic & Ward, Matthew. 2024. Statistics on UK trade with the EU. *Research Briefing: House of Commons Library*, 23 August 2024, p. 5. <<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7851/CBP-7851.pdf>>
- Williams, Zoe. 2024. It's clearer than ever that Brexit has failed – let's not inflict its miseries on young people, *The Guardian*, 23 April 2024. <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/apr/23/brexit-failed-inflict-miseries-young-eu>>
- Wojcik, Magda. 2024. Importance of literature review. *MW Editing*, 11 December 2024. <<https://www.mwediting.com/importance-of-literature-review/>>

Ander bronne

- Cambridge Econometrics Report*. 2024. London's Economy After Brexit: Impacts and Implications. January 2024. <<https://www.camecon.com/what/our-work/londons-economy-after-brexit-impact-and-implications>>
- Ditch the 'mood music' at the UK-EU reset, Starmer, and put musicians top of the bill. *The Canary*, 30 September 2024. <<https://www.thecanary.co/opinion/2024/09/30/thank-eu-for-the-music-starmer/>>
- Mayor highlights Brexit damage to London economy. 11 January 2024. <<https://www.london.gov.uk/new-report-reveals-uk-economy-almost-ps140billion-smaller-because-brexit>>
- Opinion. 2024. Starmer's Challenges With Economic Diplomacy And Brexit, *The Pinnacle Gazette*, 3 October 2024. <<https://evrimagaci.org/tpg/starmers-challenges-with-economic-diplomacy-and-brexit-43109>>
- Post-brexit veterinary failures cost UK meat millions. *SouthWest Farmer*, 19 September 2024. <<https://www.southwestfarmer.co.uk/news/24592127.post-brexit-veterinary-failures-cost-uk-meat-millions/>>
- Report by the European Central Bank. 2023. Impact of Brexit on the international role of the euro. June 2023. <https://www.ecb.europa.eu/press/other-publications/ire/focus/html/ecb.irebox202306_04~f43cab6f30.en.html>
- The Observer: Editorial. 2024. View on the UK economy: Labour is holding back when it should be bold. *The Observer*, 15 September 2024. <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/sep/15/the-observer-view-on-the-uk-economy-labour-is-holding-back-when-it-should-be-bold>>
- The UK is poorer without Erasmus – it's time to rejoin the European exchange programme, *The Conversation*, 19 April 2024. <<https://theconversation.com/the-uk-is-poorer-without-erasmus-its-time-to-rejoin-the-european-exchange-programme-227498>>
- UK's Debt Hits 100% of GDP. How did a once-strong economy fall into such deep debt? Will the UK bounce back from its worst debt crisis in over 60 years? *Inventiva*, 25 September 2024. <<https://www.inventiva.co.in/trends/uks-debt-hits-100-of-gdp-how-did-a-once-strong-economy-fall-into-such-deep-debt-will-the-uk-bounce-back-from-its-worst-debt-crisis-in-over-60-years/>>
- 43% of new construction companies failed in last five years, *PBC Today*, 16 September 2024. <<https://www.pbctoday.co.uk/news/hr-skills-news/43-new-construction-companies-failed-last-five-years/143722/>>